

# Regionalna Polityka Rozwoju Kultury w województwie śląskim do 2035 roku

Katowice 2026

# I Wprowadzenie

Dokument *Regionalna Polityka Rozwoju Kultury w województwie śląskim do 2035 roku* określa cele i kierunki rozwoju polityki kulturalnej regionu. Jego celem jest wskazanie działań odpowiadających na wyzwania związane z kulturą – kluczowym elementem lokalnych tożsamości w regionie oraz narzędziem adaptacji do zmieniających się warunków społecznych i gospodarczych. Kultura wspiera innowacyjność, kreatywność i integrację społeczną, przyczyniając się do rozwoju województwa. W obliczu wyzwań wynikających z postępu technologicznego, cyfryzacji, zmian klimatycznych oraz przeobrażeń gospodarczych i demograficznych, konieczna jest skuteczna polityka kulturalna wzmacniająca kompetencje mieszkańców i potencjał sektora kreatywnego.

Proces przygotowania *Regionalnej Polityki Rozwoju Kultury w województwie śląskim do 2035 roku* obejmował analizy i diagnozy prowadzone przez Instytut im. Wojciecha Korfanteo. W ramach warsztatów poświęconych analizie SWOT sektora kultury w regionie oraz wizji jego rozwoju, zrealizowanych z udziałem różnych grup interesariuszy zidentyfikowano kluczowe problemy i wyzwania. W ramach warsztatów przeprowadzono także dyskusje na temat systemu wsparcia kultury oraz określono działania niezbędne do jego wdrożenia. Dokument zawiera analizę sektora kultury w kontekście polityki europejskiej, krajowej i regionalnej, opis kulturotwórczego potencjału województwa oraz funkcjonowania systemu kultury. Przedstawiono w nim zarówno wizję rozwoju kultury, jak i cele strategiczne. Całość zamyka opis mechanizmów wdrażania, finansowania i monitorowania polityki regionalnej.

## II Uwarunkowania zewnętrzne

### 1. Polityka kulturalna w Unii Europejskiej

Zgodnie z artykułem 167 *Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej* (TFUE), polityka kulturalna pozostaje w gestii państw członkowskich, natomiast Unia Europejska odgrywa rolę wspierającą, koordynującą i uzupełniającą. UE nie prowadzi własnej polityki kulturalnej w sensie stanowienia prawa, lecz promuje wspólne dziedzictwo kulturowe, szanuje różnorodność językową i kulturową oraz wspiera działania państw członkowskich w zakresie ochrony, rozwoju i innowacyjności kultury. Celem tych działań jest również zwiększanie odporności sektora kultury – szczególnie wobec wyzwań cyfrowych, globalizacji i kryzysów, takich jak pandemia COVID-19.

W ramach swojej działalności Unia realizuje liczne inicjatywy, takie jak: program *Kreatywna Europa*, fundusze strukturalne na inwestycje w kulturę czy wsparcie transgranicznych projektów artystycznych. Przykładem szczególnej roli UE w promowaniu kultury jest program *Europejska Stolica Kultury*, który od 1985 roku co roku wyróżnia jedno lub dwa europejskie miasta za ich wkład w rozwój i promocję kultury. Celem tej inicjatywy jest nie tylko prezentacja dorobku kulturalnego danego miasta i kraju, ale również wzmacnianie europejskiej tożsamości, integracja społeczna, rozwój turystyki kulturalnej oraz

lokalnych przemysłów kreatywnych. Polska była gospodarzem tego tytułu dwukrotnie – w Krakowie (2000) i we Wrocławiu (2016).

Jednym z fundamentów współczesnego myślenia o kulturze w XXI wieku jest *Powszechna Deklaracja UNESCO w sprawie różnorodności kulturowej* z 2001 roku. Deklaracja ta, mająca rolę programową i ideową, uznaje kulturę za podstawę tożsamości jednostek i narodów, a różnorodność kulturową traktuje jako dobro wspólne, które należy chronić, rozwijać i wspierać. Dokument akcentuje znaczenie dialogu międzykulturowego, współpracy międzynarodowej, edukacji i dostępu do mediów jako kluczowych narzędzi budowania otwartego i sprawiedliwego społeczeństwa. UNESCO wzywa państwa do włączenia kultury do swoich polityk publicznych oraz promowania jej jako zasobu rozwoju społeczno-gospodarczego – także w kontekście zrównoważonego rozwoju.

Wspólne działania Unii Europejskiej i instytucji międzynarodowych, takich jak UNESCO, tworzą szerokie ramy wsparcia dla państw członkowskich, umożliwiając nie tylko ochronę dziedzictwa, lecz także wzmacnianie roli kultury jako przestrzeni innowacji, uczestnictwa i spójności społecznej.

## 2. Polityka kulturalna w Polsce

Za prowadzenie i koordynację polityki kulturalnej w Polsce odpowiada Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN). Jest to naczelnny organ administracji rządowej właściwy w sprawach kultury. Ministerstwo pełni zarówno funkcję strategiczną – wyznaczając kierunki rozwoju polityki publicznej w tym obszarze – jak i zarządczą, poprzez system instytucji kultury oraz programów wsparcia. Realizacja polityki kulturalnej państwa odbywa się poprzez państwowe instytucje kultury (np. muzea, galerie, biblioteki, archiwa, teatry, filharmonie) oraz instytucje wyspecjalizowane, takie jak, m.in.:

- Narodowe Centrum Kultury (NCK) – odpowiedzialne za upowszechnianie kultury i prowadzenie ogólnopolskich programów dotacyjnych edukacyjno-animacyjnych,
- Narodowy Instytut Muzyki i Tańca (NIMiT) – państwowa instytucja kultury, której misją jest działalność na rzecz rozwoju polskiej kultury muzycznej i tanecznej,
- Instytut Adama Mickiewicza – zajmujący się promocją kultury polskiej za granicą,
- Narodowy Instytut Dziedzictwa – realizujący politykę w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,
- FilMOTEKA Narodowa -Instytut Audiowizualny (NInA) – instytucja realizuje projekty mające na celu tworzenie kultury audiowizualnej oraz proces digitalizacji dziedzictwa kulturowego w Polsce. Działania te obejmują m.in.: wydawnictwa płytowe i książkowe, rejestracje audiowizualne najważniejszych wydarzeń kulturalnych w kraju i zagranicą, a także organizację imprez (festiwale, dyskusje) i konferencji.
- Centrum Rozwoju Przemysłów Kreatywnych – instytucja wspierająca przemysły kreatywne, w szczególności sektor audiowizualny, multimediiów, branży gier, designu, mody, rzemiosła artystycznego, muzyki, a także technologii i innowacji, które wpływają na rozwój tych branż,

- Instytut Książki, Polski Instytut Sztuki Filmowej (PISF) – wspierające odpowiednio: rozwój literatury i rynku książki oraz produkcję filmową.

Ministerstwo realizuje politykę kulturalną również poprzez programy dotacyjne, które umożliwiają wspieranie instytucji kultury, organizacji pozarządowych, samorządów oraz niezależnych twórców.

Istotne dokumenty określające politykę kulturalną państwa polskiego:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (1997) – Art. 6. *Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju. Rzeczpospolita Polska udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.* Art. 35 *Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury.* Art. 73: *„Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych i nauczania.”*
- Ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (1991, z późn. zm.) – reguluje funkcjonowanie instytucji kultury, ich organizację, finansowanie i prowadzenie przez różne szczeble administracji.
- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (2003) – określa zasady ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego.
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 (SRKS) – ukazuje kulturę jako narzędzie integracji, aktywizacji obywatelskiej i edukacji.
- Pakiet dla Dziedzictwa Narodowego (2007) – dokument strategiczny skupiony na ochronie, rewitalizacji i promowaniu dziedzictwa narodowego.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 – uznaje kulturę za komponent rozwoju regionalnego i tożsamości lokalnej.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Polski 2030 – wskazuje kulturę jako czynnik jakości życia i spójności społecznej.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP (2020) – akcentuje rolę kultury w budowaniu tożsamości i odporności społecznej.
- Europejski Zielony Ład – w kontekście kultury promuje ekologizację i zrównoważone zarządzanie zasobami.
- Agenda ONZ 2030 i Cele Zrównoważonego Rozwoju (SDGs) – kultura jako narzędzie wspierające inkluzywność, edukację i dobrostan społeczny.

Polityka kulturalna, zarówno na poziomie Unii Europejskiej, jak i państwa polskiego, tworzy ramy wspierające dla działań regionalnych – podkreślając rolę kultury jako przestrzeni tożsamości, rozwoju społecznego i innowacji. Współpraca z instytucjami międzynarodowymi oraz krajowe strategie oraz instrumenty prawne i finansowe wzmacniają potencjał regionów, umożliwiając im skuteczne reagowanie na współczesne wyzwania kulturowe.

### III Uwarunkowania wewnętrzne

*Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie* pokazuje, że kultura staje się jednym z filarów transformacji regionu – siłą napędową zmian społecznych, gospodarczych i środowiskowych.

#### 1. Kluczowa rola kultury

Kultura w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie* została uznana za kluczowy obszar strategiczny w województwie śląskim, stanowiący integralną część transformacji regionu. Strategia podkreśla, że kultura:

- ★ buduje i wzmacnia tożsamość regionalną,
- ★ wspiera procesy transformacji społeczno-gospodarczej, □ przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców.

#### 2. Kierunki rozwoju sektora kultury

Zgodnie z zapisami *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie*, województwo powinno rozwijać się w czterech kluczowych kierunkach, z których każdy wiąże się bezpośrednio lub pośrednio z sektorem kultury:

- ★ Region przyjazny mieszkańcom: rozwój lokalnych inicjatyw kulturalnych, podnoszenie jakości życia, dostępność kultury dla wszystkich grup społecznych.
- ★ Region odpowiedzialnej transformacji gospodarczej: wsparcie przemysłów kreatywnych, innowacyjnych rozwiązań łączących kulturę i biznes, wspieranie przedsiębiorczości kulturalnej.
- ★ Region wysokiej jakości środowiska i przestrzeni: kultura jako element rewitalizacji obszarów zdegradowanych, ochrona dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie dziedzictwa poprzemysłowego (np. Szlak Zabytków Techniki).
- ★ Region sprawnie zarządzany: efektywne zarządzanie kulturą, współpraca międzysektorowa, integracja działań kulturalnych z polityką regionalną i lokalną.

#### 3. Uwarunkowania rozwoju kultury

Strategia wymienia szereg uwarunkowań istotnych dla sektora kultury:

- ★ Demograficzne: malejąca liczba ludności, starzejące się społeczeństwo, migracje do mniejszych miejscowości, konieczność uwzględnienia potrzeb seniorów i nowych mieszkańców w ofercie kulturalnej.

- ★ Ekologiczne: konieczność podnoszenia świadomości ekologicznej, proekologiczne zarządzanie instytucjami kultury, wykorzystanie dziedzictwa naturalnego jako wartości dodanej w ofercie kulturalnej.
- ★ Infrastrukturalne: nierównomierne rozmieszczenie instytucji kultury z dominacją subregionu centralnego, potrzeba decentralizacji i zwiększenia dostępności kultury w mniejszych miejscowościach i obszarach wiejskich.
- ★ Technologiczne: znaczenie digitalizacji zasobów kultury, rozwój kompetencji cyfrowych wśród kadr kultury, promowanie cyfrowych form uczestnictwa w kulturze.
- ★ Społeczne: potrzeba zwiększenia zaangażowania mieszkańców, rozwój animacji kultury na poziomie lokalnym, integracja nowych mieszkańców z lokalnymi społecznościami.

#### 4. Rekomendacje dla sektora kultury

W *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” - Zielone Śląskie* sformułowano konkretne rekomendacje:

- ★ Wzmacnianie współpracy międzysektorowej i międzynarodowej – budowanie sieci współpracy, kooperacji między samorządami, organizacjami pozarządowymi i sektorem prywatnym.
- ★ Profesjonalizacja kadr i wzmocnienie roli animatorów kultury – poprawa warunków pracy w sektorze kultury, podnoszenie kwalifikacji, rozwój kompetencji związanych z zarządzaniem kulturą.
- ★ Wsparcie inicjatyw oddolnych – tworzenie mechanizmów wspierających lokalne inicjatywy kulturalne, np. poprzez granty.
- ★ Integracja kultury z edukacją i gospodarką – wykorzystanie potencjału edukacyjnego kultury, łączenie działań kulturalnych z rozwojem gospodarczym, wspieranie przemysłów kreatywnych.
- ★ Ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego – dalsza rewitalizacja obszarów i obiektów o znaczeniu kulturowym i historycznym, szczególnie przemysłowych, oraz promocja unikalnych walorów regionu.

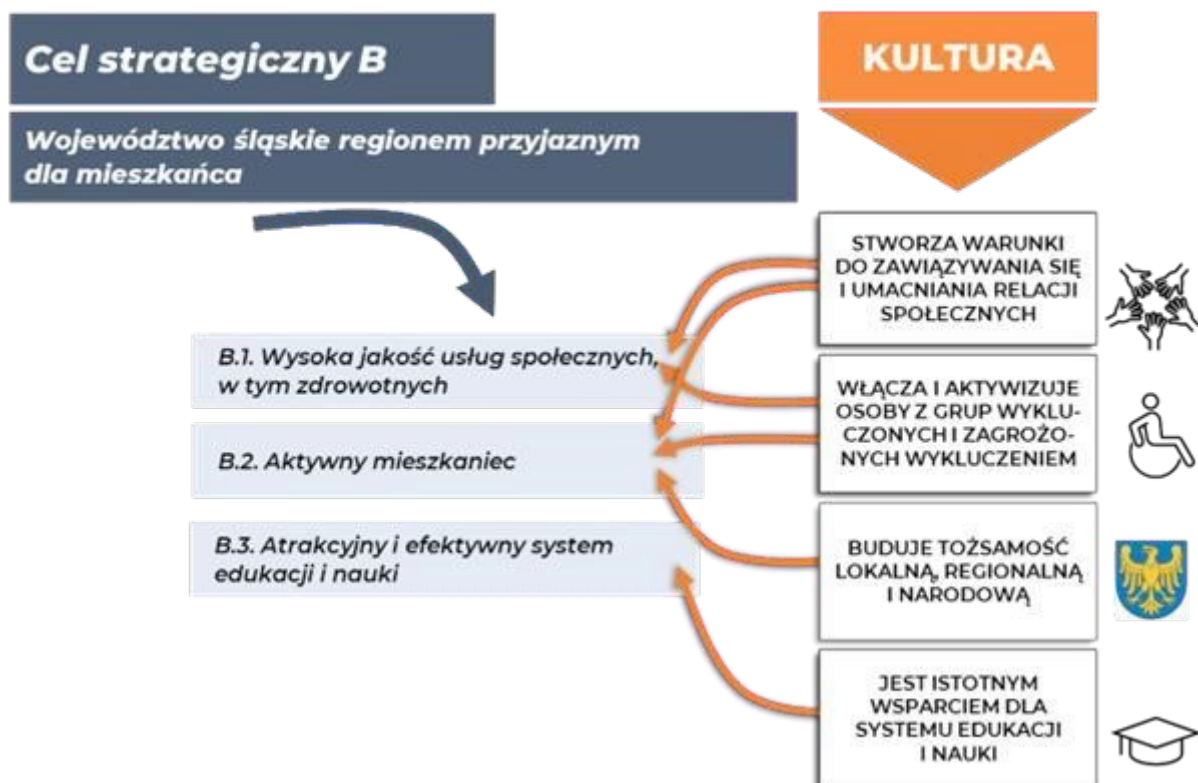
Dokument *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” - Zielone Śląskie* podkreśla istotną rolę kultury jako czynnika rozwoju społeczno-gospodarczego województwa. Szczególny nacisk położono na wykorzystanie potencjału kultury w procesach transformacji społecznej, gospodarczej i ekologicznej regionu, przy jednoczesnym zwiększaniu dostępności i uczestnictwa mieszkańców we wszystkich formach aktywności kulturalnej.

Polityka rozwoju kultury w województwie śląskim do 2035 roku wyznacza kluczowe kierunki działań, które są ściśle powiązane z czterema celami operacyjnymi określonymi w dokumencie *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie*, odzwierciedlonymi w poniższych infografikach. Każdy cel zawiera konkretne obszary wpływu kultury co ilustruje korelację między kulturą a strategicznymi priorytetami regionu.



### Cel operacyjny A: Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej

Kultura odgrywa kluczową rolę we wzmacnianiu konkurencyjności oraz innowacyjności regionalnej gospodarki. Przemysły kreatywne stają się strategicznym partnerem rozwoju nowoczesnych sektorów gospodarczych, generując nowe miejsca pracy i przyczyniając się do dywersyfikacji źródeł przychodów. Kultura sprzyja rozwijaniu innowacyjnych kompetencji, kreatywności i zdolności do współpracy wśród mieszkańców oraz przedsiębiorców, co jest niezbędne we współczesnej gospodarce. Ponadto, dziedzictwo kulturowe regionu i jego dziedziny kreatywne w istotny sposób wpływają na atrakcyjność turystyczną – budują kapitał marki województwa i pozytywnie oddziałują na rozwój lokalnych inicjatyw gospodarczych, przyciągając inwestorów i odwiedzających.



### Cel operacyjny B: Wysoka jakość życia i potencjał społeczny mieszkańców

Kultura realnie wpływa na jakość życia społecznego, zdrowie i szeroko pojęty dobrostan mieszkańców. Tworzy warunki sprzyjające zawiązywaniu i umacnianiu relacji społecznych, jest przestrzenią integracji oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu (szczególnie istotna wobec osób w trudnej sytuacji, seniorów czy mieszkańców narodowościowych mniejszości). Oddziałując edukacyjnie, kultura buduje tożsamość lokalną, regionalną i narodową, rozwija pasje oraz wspiera procesy samorealizacji. Uczestnictwo w życiu kulturalnym sprzyja nabywaniu nowych umiejętności, socjalizacji oraz kształtuje postawy odpowiedzialności za dobro wspólne i aktywność obywatelską, co przekłada się na większą spójność społeczną.



### Cel operacyjny C: Kształtowanie przyjaznej, ekologicznej i estetycznej przestrzeni

Kultura aktywnie uczestniczy w podnoszeniu świadomości ekologicznej, kształtując proekologiczne postawy i wzorce zachowań we wszystkich grupach społecznych. Instytucje kultury oraz lokalne inicjatywy angażują się w procesy rewitalizacji i rekultywacji terenów zdegradowanych, współtworząc przyjazne przestrzenie do życia. Działania te sprzyjają poprawie jakości środowiska, podnoszą komfort życia mieszkańców oraz przeciwdziałają skutkom zmian klimatycznych. Kultura kształtuje estetykę otoczenia, inspirując do tworzenia funkcjonalnych, pięknych i ekologicznych przestrzeni, a ponadto wzmacnia wspólnotowy wymiar rozwoju regionu.



### Cel operacyjny D: Efektywne zarządzanie regionem i silna marka śląskiego

Kultura wzmacnia partycypację społeczną i przyzwyczajają mieszkańców do udziału w procesach współdecydowania o sprawach publicznych na poziomie lokalnym i regionalnym.

Uczestnictwo w kulturze kształtuje postawy obywatelskie oraz odpowiedzialność za dobro wspólne, sprzyjając wzrostowi kapitału społecznego i umacnianiu struktur społeczeństwa obywatelskiego. Jednocześnie aktywność kulturalna służy budowaniu i promocji silnej marki regionu, wzmacniając rozpoznawalność województwa śląskiego w kraju i za granicą. Pielęgnowanie dziedzictwa oraz wszechstronne wsparcie inicjatyw twórczych wpływają na rozwój marek terytorialnych i konkurencyjność Śląskiego na różnych poziomach.

## IV Diagnoza społeczna

Punktem wyjścia do oceny potencjału kulturotwórczego regionu jest m.in. analiza czynników geograficznych, demograficznych, edukacyjnych i kulturowych wpływających na ten potencjał. Czynniki te zostały poddane szczegółowej analizie w dokumencie *Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie*, a także w opracowaniu *Diagnoza Strategiczna Rozwoju Województwa Śląskiego* przygotowanej przez Regionalne Centrum Analiz i Planowania Strategicznego. Pierwsza publikacja jest aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+” (uchwalonej przez Sejmik Województwa Śląskiego 1 lipca 2013 roku) i stanowi piątą edycję tego kluczowego dokumentu określającego cele rozwoju regionu oraz instrumenty ich realizacji w perspektywie roku 2030. *Diagnoza Strategiczna* została przygotowana w związku z procesem aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”. Zawiera analizy społeczno-gospodarcze oraz przestrzenne o charakterze zarówno ilościowym, jak i jakościowym, obejmujące czas od roku 2000 do roku 2017, a w przypadku niektórych danych także 2018 rok.

Poniżej przytoczono najważniejsze fragmenty wskazanych dokumentów odnoszące się do kwestii potencjału kulturotwórczego regionu.

### 1. Region

Województwo śląskie to region położony w południowej części kraju, sąsiadujący z województwami: opolskim, łódzkim, świętokrzyskim i małopolskim, a od południa graniczący z Republiką Czeską i Republiką Słowacką. Cechuje go korzystne położenie geograficzne oraz silne powiązania infrastrukturalne sprzyjające sieciowaniu z ośrodkami o charakterze metropolitalnym, tj. z Wrocławiem, Krakowem i Ostrawą. W promieniu 600 km od Katowic znajduje się sześć europejskich stolic: Berlin, Bratysława, Budapeszt, Praga, Warszawa i Wiedeń.

Strukturę administracyjną województwa tworzy 167 gmin zgrupowanych w 36 powiatach: 17 powiatach ziemskich i 19 miastach na prawach powiatu. Spośród 167 gmin 49 to gminy miejskie, 24 miejsko-wiejskie i 94 wiejskie. Głównymi elementami systemu osadniczego województwa śląskiego są: Metropolia Górnośląsko-Zagłębiowska i trzy aglomeracje: bielska, częstochowska i rybnicka.

Region zajmuje obszar 12 333 km<sup>2</sup>, tj. 3,9 proc. powierzchni kraju, co daje 14. miejsce wśród wszystkich regionów Polski, przed województwami świętokrzyskim i opolskim.

Województwo śląskie jest najbardziej zurbanizowanym regionem Polski (75,74 proc. ludności miejskiej), o najwyższej w kraju gęstości zaludnienia (350,3 osób/km<sup>2</sup>, przy średniej krajowej 119,9 osoby/km<sup>2</sup>).

## 2. Demografia

Województwo śląskie zamieszkuje 4 320 130 osób (2023 rok), co stanowi 12 proc. ludności Polski. Pod względem liczby ludności województwo znajduje się na drugim miejscu w kraju po województwie mazowieckim (ponad 14 proc.). W województwie śląskim zjawisko depopulacji, czyli spadku liczby ludności, widoczne jest od dłuższego czasu. Z roku na rok liczba mieszkańców województwa maleje (w okresie od 2000 roku do 2023 roku spadek wyniósł 10,9 proc.).

Spadek liczby ludności spowodowany jest zarówno utrzymującym się ujemnym przyrostem naturalnym, jak i bardzo dużym odpływem migracyjnym ludności. Skumulowane za okres 2020-2023 saldo migracji osób w wieku produkcyjnym (osoby z tej grupy wiekowej stanowią zdecydowaną większość migrantów), które zdecydowały się na migrację zagraniczną na pobyt stały, wyniosło w województwie śląskim ponad 47 tys. osób. Był to jeden z większych odpływów ludności spośród województw. Należy jednak podkreślić, iż zjawisku temu towarzyszy równoległe silny trend imigracyjny związany z napływem pracowników z Europy Wschodniej, w szczególności z Ukrainy. Dane statystyczne podają, iż w wymienionym okresie zanotowano napływ 32 804 osób. Największy napływ ludności pracowników spoza Polski zanotowało w województwie mazowieckim.

Ponadto województwo śląskie cechuje się jednym z największych strumieni odpływu ludności z miast na obszary wiejskie. W ciągu 5 lat (od 2019 roku) wewnątrzwojewódzkie saldo migracji dla województwa śląskiego oscylowało na korzyść obszarów wiejskich, na co duży wpływ miała pandemia. Saldo migracji w roku 2023 wyniosło 2 611 osób.

Zgodnie z prognozami GUS, do 2050 roku liczba ludności w województwie śląskim (względem roku 2022) zmniejszy się o 17,2 proc., czyli o ponad 774 tys. osób. Wielkość ta – analizowana w wartościach bezwzględnych – jest jedną z najwyższych w kraju. Prognozowane zmiany demograficzne będą miały poważne i wielopłaszczyznowe konsekwencje społeczno-gospodarcze, które powinny pociągnąć za sobą wielosektorowe działania, w tym zapewnienie szeregu usług społeczno-socjalnych, ze szczególnym uwzględnieniem sektora wsparcia dla seniorów.

## 3. Edukacja

W latach 2009-2023 województwo zajmowało niezmiennie 2. miejsce w kraju w zakresie największej liczby oddziałów, miejsc i liczby dzieci w przedszkolach. W 2023 roku liczba przedszkoli w regionie wraz z punktami przedszkolnymi i przedszkolami z oddziałami specjalnymi stanowiła ok. 11,12 proc. placówek w Polsce.

Liczba uczniów szkół podstawowych w latach 2015-2023 ulegała wyraźnym wahaniom

(w 2018 roku wynosiła 341 565 uczniów, tj. 11,2 proc. uczniów w szkołach podstawowych w Polsce). W roku 2023 wyniosła 33668 uczniów, co stanowi już tylko 11% uczniów w szkołach podstawowych. Liczba uczniów przypadająca na jeden oddział w szkołach podstawowych wynosiła 17 osób, czyli tak jak w danych statystycznych całego kraju.

W roku 2024 w województwie śląskim działało 335 szkół ogólnokształcących co stanowi ponad

10,5% tego typu szkół w skali całej Polski. Szkół branżowych I stopnia w roku 2024 było 148, a II stopnia 42. Udział uczniów branżowych szkół I stopnia w ogólnej liczbie uczniów szkół ponadpodstawowych w województwie śląskim w roku 2024 wyniosła 57,3%. Szkół technicznych ponadpodstawowych w województwie śląskim w roku 2023 było 223 (nie wliczając ogólnokształcących szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe) i jest to zmniejszenie ilości szkół tego typu o prawie 10%. Szkoły artystyczne w województwie śląskim to 33 placówki z czego 14 daje uprawnienia zawodowe kształcące wyłącznie w zakresie przedmiotów artystycznych oraz 19 ogólnokształcących szkół artystycznych dających uprawnienia zawodowe.

#### 4. Szkolnictwo wyższe

Według Głównego Urzędu Statystycznego w województwie śląskim w 2023 roku funkcjonowało 31 szkół wyższych oraz 21 jednostek zamiejscowych. Stanowiło to 10,33 proc. wszystkich szkół wyższych w Polsce.

Należy zauważyć, że liczba uczelni w całym kraju z roku na rok malała, aż do roku 2018, w którym zanotowano nieznaczny wzrost liczby uczelni. W 2023 roku spadała liczba uczelni macierzystych na rzecz oddziałów zamiejscowych. Liczba uczelni wyższych w województwie śląskim w stosunku do roku 2009 spadła o 22,2 proc. (tj. ubyło 10 uczelni), natomiast średnio w Polsce spadek ten był mniejszy i wyniósł 12,6 proc. (ubyło 57 uczelni). Na spadek ten – zarówno odnośnie do województwa śląskiego, jak i całego kraju – wpływ miała malejąca liczba studentów. Wiąże się to również ze zmianą jakościową, tj. z uwagi na wzrost konkurencji między uczelniami oraz koniecznością sprostania coraz wyższym wymaganiom stawianym przez studentów, na rynku edukacji pozostają jedynie najlepsze jednostki.

Województwo śląskie to nie tylko przemysłowe serce Polski, ale także ważny ośrodek nauki, kultury i sztuki. Na jego terenie działa wiele renomowanych uczelni, które kształcą młodych ludzi w różnych dziedzinach, a jednym z ważnych i rozwijających się trendów są uczelnie oferujące rozwój artystyczny. Wśród uczelni artystycznych szczególne miejsce zajmują Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach, Szkoła Filmowa im. Krzysztofa Kieślowskiego oraz Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego, które przyciągają utalentowanych studentów z całego kraju. To tutaj rozwijają się przyszli artyści, muzycy i projektanci, kształtując oblicze współczesnej kultury. Nie można pominąć również wydziału artystycznego Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie, który oferuje kierunki z pogranicza sztuki, edukacji i nowych mediów. Cieszyńska filia uczelni stanowi ważny punkt na mapie edukacji artystycznej regionu. W województwie śląskim znajdziemy także inne znaczące ośrodki akademickie, takie jak: Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie, Politechnika Częstochowska, Politechnika Śląska w Gliwicach. Warto również wspomnieć o dynamicznie

rozwijających się uczelniach niepublicznych, które wzbogacają ofertę edukacyjną regionu. Są to m.in.: Uniwersytet WSB Merito, Górnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości im. Ryszarda Kaczorowskiego, Akademia Śląska w Katowicach.

W 2023 roku najliczniejszą grupą studiujących byli studenci podejmujący kierunki związane z biznesem i administracją – stanowili oni w województwie śląskim ponad 17 proc. ogółu. Drugą grupę stanowił kierunki techniczno-inżynieryjne (13,1 proc.), Trzecią grupę stanowi kierunek medyczny – ok. 13 proc. studiujących w województwie śląskim, co stanowi spadek chętnych na tym kierunku w zestawieniu z latami ubiegłymi. Proporcje te podobnie kształtują się w przypadku absolwentów. W okresie 2015-2023, zgodnie z danymi GUS, wzrósł odsetek cudzoziemców studiujących w województwie śląskim.

Mówiąc o edukacji, nie można pominąć ważnego aspektu, jakim jest starzejące się społeczeństwo. Istotne, że jedną z form aktywnego uczestnictwa seniorów w życiu kulturalnym i edukacyjnym jest uczestnictwo w zajęciach Uniwersytetów Trzeciego Wieku (UTW). W województwie śląskim w roku akademickim 2023/2024 działało 59 UTW, co stanowiło 9,6 proc. wszystkich tego typu instytucji w Polsce.

Tak bogata oferta edukacyjna – zarówno dla młodych, jak i starszych – czyni województwo śląskie miejscem przyjaznym dla ludzi ciekawych świata, otwartych na wiedzę i kulturę.

## 5. Kultura

Kultura i przemysły kreatywne odgrywają ważną rolę w rozwoju gospodarczym i społecznym. Znaczenie sektora kreatywnego uwarunkowanego przez kapitał ludzki, a także społeczny, będzie wzrastać wraz z przejściem do gospodarki opartej na wiedzy. Poza podstawowymi formami aktywności kulturalnej związanej z czytelnictwem czy kinematografią, w województwie śląskim zlokalizowane są liczne obiekty, do których zaliczamy teatry, muzea, galerie czy instytucje muzyczne oferujące zróżnicowany repertuar.

W 2023 r. w województwie śląskim działało 12 teatrów, w tym 6 teatrów dramatycznych, 2 teatry muzyczne, 1 opera oraz 3 teatry lalkowe, które stanowiły ponad 9 proc. wszystkich teatrów w kraju. Odbiór zrealizowanych przedstawień kształtował się na poziomie blisko 626 tys. widzów (co stanowiło 8,8 proc. wszystkich widzów w kraju). Widzowie najczęściej wybierali spektakle teatrów dramatycznych (blisko 383 tys. widzów), w drugiej kolejności były to spektakle teatrów muzyczno-rozrywkowych (ponad 121 tys. widzów), następnie teatrów lalkowych (ponad 107 tys. widzów) oraz przedstawienia Opery Śląskiej (prawie 14 tys. widzów).

W województwie śląskim w 2023 r. funkcjonowały (funkcjonują cały czas) 3 filharmonie: Filharmonia Śląska w Katowicach, Filharmonia Zabrzeńska oraz Filharmonia Częstochowska. Oprócz nich istotną rolę w regionie pełnią Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia (NOSPR) oraz Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny. Warto wspomnieć także o nowoczesnej sali koncertowej – Cavatina Hall – z widownią mogącą pomieścić 1000 osób i salą kameralną na 100 miejsc. Największą liczbę miejsc na widowni miała do dyspozycji siedziba NOSPR, z salą koncertową dla 1 800 gości oraz salą kameralną obejmującą 283 miejsca na widowni.

W województwie śląskim w 2024 r. działało 75 muzeów wraz z oddziałami. W instytucjach muzealnych odbyło się 8984 wydarzeń to o 322 wydarzenia więcej niż w roku 2023. Muzea odwiedziło 1671057 osób, ale należy wspomnieć, iż w roku 2023 liczba ta była wyższa o ponad 10% i wynosiła 1869552 osób

Dynamika aktywności muzealnej wykazuje tendencję spadkową liczby instytucji w regionie i pomimo ich wzmożonej działalności, zmniejsza się ilość osób zwiedzających tego typu miejsca. W zestawieniu danych krajowych muzea w województwie śląskim odwiedziło tylko 4% odwiedzających w stosunku do danych krajowych

## 6. Czas wolny i turystyka kulturowa

Województwo śląskie, pomimo relatywnie niewielkiej powierzchni, odznacza się dużą różnorodnością, oferując indywidualnemu turyście wiele możliwości i form spędzania wolnego czasu. W 2022 roku na terenie województwa czynne były 603 obiekty. Z punktu widzenia turystyki najważniejszymi terenami są góry w obrębie Beskidu Śląskiego, Żywieckiego i Małego oraz obszar Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Walory krajobrazowe oraz rozwinięta infrastruktura turystyczna powodują, że sezon turystyczny trwa tam cały rok. Jednocześnie w Lasach Państwowych do dyspozycji turystów pozostają również parkingi leśne, obiekty terenowe, szlaki piesze, konne itp.

W regionie wyznaczone są liczne szlaki turystyki pieszej, których łączna długość wynosi 4 647,3 km, co stanowi ponad 9 proc. długości szlaków w kraju. Najbardziej znanym górskim szlakiem województwa śląskiego jest Główny Szlak Beskidzki rozpoczynający się w Ustroniu i prowadzący aż w Bieszczady, jednakże poza nim szlaki występują praktycznie w całym województwie – m.in. na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej (Szlak Orlich Gniazd). Turyści mają również do dyspozycji szlaki tematyczne, z których najbardziej znany to Szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, m.in. z kopalnią rud srebra, ołowiu i cynku wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach wpisana na listę światowego dziedzictwa UNESCO). W górskiej części regionu panują dobre warunki naturalne dla narciarstwa, zwłaszcza zjazdowego. W Beskidach znajduje się ponad 150 wyciągów narciarskich.

Do bogactw naturalnych wpływających na atrakcyjność turystyczną należą złoża wód leczniczych (Dębowiec, Ustroń, Goczałkowice-Zdrój, Zabłocie), a także torfu leczniczego, czyli borowiny (Goczałkowice-Zdrój, Bronów, Zabłocie). Zasoby te mają duże znaczenie z uwagi na potencjał do rozwoju turystyki uzdrowiskowej. Warunki lecznicze umożliwiły rozwój ośrodków sanatoryjnych w Ustroniu oraz w Goczałkowicach-Zdroju. Obie miejscowości posiadają rozbudowaną infrastrukturę uzdrowiskową oferującą szeroki wachlarz usług medycznych. Na koniec 2022 roku działalność leczniczą prowadziło 15 zakładów, w tym 2 szpitale uzdrowiskowe i 16 sanatoriów.

Miejscem wykorzystywanym do uprawiania wspinaczki skałkowej oraz penetracji jaskiń jest zbudowana ze skał węglanowych Wyżyna Krakowsko-Częstochowska. Na terenie województwa śląskiego występują także liczne rzeki oraz zbiorniki wodne, użytkowane w celach rekreacyjnych. Występują też ukształtowane przez człowieka tereny o charakterze

edukacyjno-rekreacyjnym, do których zalicza się Śląski Ogród Botaniczny w Mikołowie czy Arboretum Bramy Morawskiej w Raciborzu.

W ostatnich latach nastąpiła istotna zmiana podejścia mieszkańców w zakresie spędzania czasu wolnego na rzecz aktywności sportowej i zdrowego stylu życia. Jest to zauważalne w liczbie członków klubów sportowych oraz wzroście osób prowadzących zajęcia sportowe – wzrost w regionie jest wyższy, często nawet dwukrotnie, niż w skali kraju.

Na terenie województwa śląskiego funkcjonują liczne parki rozrywki, które działają głównie w obszarze turystyki weekendowej i rekreacyjnej. Możemy do nich zaliczyć m.in.: *Legendię Śląskie Wesole Miasteczko* w Chorzowie, *TWINPIGS – Westernowy Park Rozrywki* w Żorach, *Dream Park* w Ochabach, *Park Rozrywki Ogrodzieniec*, *Górski Park Równica* czy też *Park Miniatur Sakralnych* w Częstochowie.

W centralnej części województwa śląskiego zlokalizowany jest jeden z największych w Europie zespołów wypoczynkowo-rekreacyjno-rozrywkowych – *Park Śląski*, który wyróżnia się dużym zróżnicowaniem atrakcji. Oprócz rozległej, zielonej przestrzeni znajdują się w nim także m.in.: „*Legendia*” *Śląskie Wesole Miasteczko*, *Śląski Ogród Zoologiczny*, *Planetarium – Śląski Park Nauki*, *Stadion Śląski*, *Muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny”*, kolejka linowa „*Elka*”. Istotną częścią oferty Parku Śląskiego są wydarzenia kulturalne.

## V Ocena potencjału kulturotwórczego regionu

Potencjał kulturotwórczy województwa śląskiego opiera się na wielu zróżnicowanych zasobach – od dziedzictwa i instytucji, po aktywność lokalnych społeczności i środowisk twórczych. Kultura wyrasta z różnorodności regionu – zarówno przestrzennej, społecznej, jak i wynikającej z odmiennych tożsamości lokalnych

### 1. Struktura osadnicza i potencjał kulturowy województwa śląskiego

Województwo śląskie to region o niezwykle bogatym i różnorodnym dziedzictwie kulturowym, obejmującym zarówno materialne zabytki industrialne, jak i niematerialne bogactwo tradycji, literatury, sztuki oraz unikalnych krajobrazów. Jego siłą jest wielowymiarowość – kulturowe dziedzictwo regionu tworzą cztery odrębne subregiony, z których każdy posiada własną, rozpoznawalną tożsamość. O ile historycznie każda z tych części rozwijała się nieco inaczej, dziś mogą one współtworzyć harmonijną, choć mocno zróżnicowaną, całość, wzmacniając markę województwa zarówno w wymiarze krajowym, jak i międzynarodowym.

Kluczowe dla rozwoju regionu jest równomierne i świadome wykorzystywanie potencjału wszystkich jego części – dużych miast, mniejszych ośrodków oraz obszarów wiejskich. Obecnie działania kulturalne najczęściej koncentrują się w dużych ośrodkach, jednak ogromny, niewykorzystany potencjał tkwi w mniejszych miejscowościach, wsiach oraz na peryferiach m.in. dawnych ośrodków przemysłowych. To właśnie tutaj powstają innowacyjne projekty, a lokalna kultura ludowa i „powiatowa” staje się żywym elementem budowania społecznej tożsamości.

Priorytetem dla województwa powinno być wspieranie kultury zarówno w centrach, jak i na obrzeżach – wzmocnienie lokalnych inicjatyw, wspieranie procesów deglomeracyjnych oraz budowanie mostów między różnymi środowiskami. Taka polityka pozwala na aktywizację mieszkańców, umacnianie więzi społecznych i tworzenie warunków do autentycznego uczestnictwa w kulturze. Dzięki temu mozaika kulturowa w województwie śląskim staje się nie tylko źródłem lokalnej dumy, ale także fundamentem trwałego rozwoju i atrakcyjności regionu.

## 2. Mieszkańcy i przemiany społeczne a rola kultury

### a) Mieszkańcy

Aktywna i partnerska współpraca instytucji kultury z mieszkańcami stanowi fundament budowania kapitału społecznego i zrównoważonego rozwoju kultury w województwie śląskim. Relacje te opierają się na wzajemności, uważności na potrzeby społeczności lokalnych oraz wspólnym zaangażowaniu w tworzenie przestrzeni kulturowych, które są inkluzywne, elastyczne i odpowiadające na zmieniające się realia demograficzne oraz społeczne regionu.

### b) Mobilny kapitał społeczny

Jednym z obserwowanych zjawisk w regionie jest migracja wewnętrzna polegająca na odpływie mieszkańców aglomeracji do miejscowości ościennych. Część z osób pozostaje zawodowo związana z miastem, natomiast życie codzienne toczy się w nowych lokalizacjach – często pozbawionych rozbudowanej infrastruktury kulturowej i społecznej. Osoby migrujące dysponują zasobami wiedzy, energii i kompetencji, jednak ich aktywność lokalna nie zawsze zostaje zainicjowana. W wielu przypadkach barierą pozostaje brak oferty kulturowej i wspólnotowej odpowiadającej na potrzeby nowych mieszkańców – zwłaszcza tych, którzy oczekują elastycznych form uczestnictwa, przestrzeni do spotkań oraz działań łączących różne pokolenia i style życia. W efekcie część z nich traktuje miejsce zamieszkania wyłącznie funkcjonalnie, inne osoby rezygnują z ponownego angażowania się w życie miasta. Sytuacja ta ilustruje znaczenie lokalnych instytucji kultury jako przestrzeni integracji, dialogu i regeneracji więzi społecznych, szczególnie w kontekście zmian urbanistycznych i stylów życia.

### c) Nowi mieszkańcy z doświadczeniem migracyjnym

W strukturze społecznej województwa śląskiego obserwuje się obecność osób z doświadczeniem migracyjnym – zarówno tych, które przybyły do regionu z innych części Polski, jak i z zagranicy. Migracja do regionu następuje z powodów ekonomicznych, rodzinnych, humanitarnych lub edukacyjnych, w charakterze czasowym lub stałym.

Ta coraz bardziej zróżnicowana grupa wnosi do lokalnych społeczności nowe języki, wrażliwości i doświadczenia. Ich obecność staje się jednym z wyznaczników współczesnej

kultury regionu, a odpowiedź instytucji kultury na ich potrzeby – miarą otwartości i zdolności adaptacyjnych sektora publicznego.

Instytucje kultury, we współpracy z organizacjami społecznymi i oddolnymi inicjatywami, rozwijają praktyki włączające, promujące różnorodność i przeciwdziałające wykluczeniu. Wdrażane są działania budujące przestrzeń współdziałania i współtworzenia, które wzmacniają poczucie sprawczości i przynależności. Szczególne znaczenie ma tu dostępność (rozumiana szeroko) – jako dostęp fizyczny, językowy, kulturowy i mentalny. Uwzględnianie obecności migrantów w działaniach kulturowych obejmuje nie tylko przygotowywanie oferty skierowanej do tej grupy, lecz także angażowanie jej przedstawicieli w procesy kulturotwórcze na zasadach partnerstwa i współuczestnictwa.

Animacja kultury w tym kontekście nie jest działaniem narzucającym kierunki integracji, ale raczej tworzeniem wspólnych przestrzeni, w których różnorodność staje się zasobem, a nie przeszkodą. Tak rozumiana praktyka kultury odpowiada na wyzwania współczesnych społeczeństw i sprzyja budowie bardziej odpornych, sprawiedliwych i zrównoważonych wspólnot lokalnych.

### 3. Instytucje kultury, których organizatorem lub współprowadzącym jest Samorząd Województwa Śląskiego

Instytucje kultury, których organizatorem lub współprowadzącym jest Samorząd Województwa Śląskiego, odgrywają kluczową rolę w realizacji celów polityki kulturalnej regionu. Stanowią one depozytariuszy dziedzictwa i wartości kultury publicznej, ambasadorów marki województwa śląskiego oraz aktywnych realizatorów działań odpowiadających na cele niniejszej polityki. Dzięki zasobom, programowej aktywności oraz ponadlokalnemu zasięgowi oddziaływania, są istotnymi punktami odniesienia dla całego systemu kultury w regionie.

Instytucje kultury organizowane przez Samorząd Województwa Śląskiego:

- Teatr Śląski im. Stanisława Wyspiańskiego – Katowice,
- Teatr Rozrywki – Chorzów,
- Filharmonia Śląska im. Henryka Mikołaja Góreckiego – Katowice,
- Opera Śląska – Bytom,
- Instytucja Kultury Ars Cameralis Silesiae Superioris – Górnośląski Festiwal Sztuki Kameralnej – Katowice,
- Biblioteka Śląska – Katowice,
- Regionalny Ośrodek Kultury w Bielsku-Białej – Bielsko-Biała,
- Regionalny Ośrodek Kultury w Częstochowie – Częstochowa,
- Muzeum Zamkowe – Pszczyna,
- Muzeum „Górnośląski Park Etnograficzny” – Chorzów,
- Muzeum Górnośląskie – Bytom,
- Muzeum Historyczne w Bielsku-Białej – Bielsko-Biała,
- Instytucja Filmowa „Silesia-Film” – Katowice,

- Regionalny Instytut Kultury im. Wojciecha Korfanteo – Katowice.

- 

Instytucje kultury współprowadzone przez Samorząd Województwa Śląskiego:

- Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny – Koszęcin, (współprowadzenie: MKiDN)
- Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrzu – Zabrze (współprowadzenie: Miasto Zabrze)
- Muzeum Śląskie – Katowice (współprowadzenie: MKiDN)
- Śląskie Centrum Wolności i Solidarności im. Dziewięciu Górników z „Wujka” – Katowice, (współprowadzenie: Miasto Katowice)
- Panteon Górnośląski – Katowice, (współprowadzenie: Archidiecezja Katowicka, Miasto Katowice)
- Filharmonia Częstochowska im. Bronisława Hubermana - Częstochowa, (współprowadzenie: Miasto Częstochowa)
- Szyb Staszic w Tarnowskich Górach - Tarnowskie Góry, (współprowadzenie: Miasto Tarnowskie Góry)
- Zabytkowa Kopalnia Ignacy w Rybniku - Rybnik, (współprowadzenie: Miasto Rybnik)
- Zamek Cieszyn - Cieszyn, (współprowadzenie: Miasto Cieszyn)
- Muzeum Powstań Śląskich - Świętochłowice, (współprowadzenie: Miasto Świętochłowice)
- Dom Pracy Twórczej im. Jerzego Pilcha w Wiśle (współprowadzenie: Miasto Wisła)

Wspomniane instytucje tworzą sieć o dużym potencjale merytorycznym, organizacyjnym i symbolicznym – promują jakość i różnorodność działań kulturalnych w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i międzynarodowej. Ich rola w systemie wdrażania polityki regionalnej polega również na wspieraniu środowisk lokalnych, transferze wiedzy oraz upowszechnianiu wartości kultury jako dobra wspólnego.

#### 4. Samorządowe instytucje kultury

Samorządowe instytucje kultury odgrywają istotną rolę w budowaniu społecznej spójności i lokalnego kapitału kulturowego. W dynamicznie zmieniającym się krajobrazie społecznym i demograficznym regionu coraz częściej stają się one przestrzenią współistnienia różnych doświadczeń, tożsamości i potrzeb. Lokalne domy kultury i ośrodki animacji coraz częściej przechodzą transformację – od modelu transmisyjnego do podejścia opartego na relacji, otwartości i współdziałaniu.

W kontekście przemian społecznych szczególnego znaczenia nabiera umiejętność odpowiadania na potrzeby przekształcających się społeczności lokalnych, w których współistnieją mieszkańcy „rdzenni” oraz nowi – zarówno migranci wewnętrzni, jak i osoby z doświadczeniem migracyjnym z innych krajów. Instytucje kultury stają się przestrzeniami łączenia, budowania zaufania i rozwijania kompetencji współbycia w różnorodności. Im

bardziej oferta jest elastyczna, współtworzona i responsywna na rzeczywiste potrzeby społeczności, tym większy jest ich potencjał w procesach integracyjnych i transformacyjnych.

Szczególnie widoczna jest rola tych instytucji, które potrafią przekraczać funkcję usługową na rzecz podejścia partycypacyjnego – zapraszając mieszkańców do współdecydowania, projektowania wydarzeń, dzielenia się wiedzą i doświadczeniem. Tak rozumiana instytucja kultury staje się infrastrukturalnym narzędziem odpowiedzialności społecznej, sprzyjającym budowaniu relacji, troski i sprawczości.

Wojewódzkie instytucje kultury, działające w skali ponadlokalnej, mają w tym systemie rolę integrującą i wzmacniającą – mogą pełnić funkcję „instytucji parasolowych”, łączących różnorodne środowiska: animatorów i edukatorów kulturowych, organizacje społeczne, twórców indywidualnych i lokalne instytucje. Wspierają transfer wiedzy, rozwój kompetencji, tworzenie sieci współpracy oraz promowanie projektów uwzględniających idee projektowania uniwersalnego, ekologii kultury i wrażliwości społecznej.

## 5. Struktura środowisk kultury w województwie śląskim i interesariusze polityki kulturalnej

### a) Społeczności lokalne i animacja kultury

Warto podkreślić, że to właśnie aktywizacja mieszkańców na poziomie lokalnym ma największe szanse zbudować ich trwałe zaangażowanie w działania kulturalne i zachęcić do korzystania z różnych jego form. Animacja kultury stanowi narzędzie wykorzystywane w procesie kształtowania postaw aktywnego uczestnictwa w kulturze i życiu społecznym. Działania animacyjne w kulturze są niezbędnym elementem kształtowania i modyfikacji struktur społecznych.

### b) Środowiska kultury

Termin „środowiska kultury” został zastosowany w liczbie mnogiej w celu zwrócenia uwagi na istniejącą w tym obszarze różnorodność. Przykładowo jest to: różnorodność podmiotów, jeżeli chodzi o siłę i jakość ich powiązań sektorowych (sektor publiczny, prywatny, organizacje pozarządowe, działalność niezależna i aktywność oddolna) i – co za tym idzie – różnorodne możliwości pozyskania wsparcia publicznego. Różnorodne są także rodzaje działalności kulturalnej: rozpinające się pomiędzy upowszechnianiem a animacją kultury). Różne są także związki z obszarem kultury jako takim (podmioty i osoby działające *stricto* w tym obszarze; podmioty i osoby działające na jego obrzeżach, na styku z innymi obszarami, takimi jak ekonomia społeczna czy działalność na rzecz społeczeństwa obywatelskiego).

### c) Animatorzy kultury

Współczesne środowisko animatorów kultury charakteryzuje się dużą różnorodnością form zatrudnienia i modeli działania. Obok animatorów funkcjonujących w strukturach instytucjonalnych, coraz liczniejsza jest grupa osób pracujących w sposób niezależny, często w oparciu o projektowe formy współpracy, freelancing czy działalność gospodarczą. Choć obie grupy dzieli specyfika organizacyjna, łączy je wysoka odpowiedzialność za procesy społeczne, edukacyjne i twórcze – przy jednoczesnym funkcjonowaniu w warunkach niepewności, przeciążenia i chronicznego napięcia między oczekiwaniami a dostępnymi zasobami. W środowisku animatorów kultury coraz bardziej widoczne staje się zmęczenie, przeciążenie i wypalenie zawodowe. Długofalowe działanie w trybie ciągłej mobilizacji, wielozadaniowości i projektowej presji skutkuje obniżeniem dobrostanu psychicznego i emocjonalnego – zarówno u osób zatrudnionych w instytucjach, jak i tych funkcjonujących niezależnie. W wielu przypadkach brakuje systemowego wsparcia w postaci superwizji, mentoringu czy programów wzmacniających kompetencje miękkie i zdolność do regeneracji.

Świadomość znaczenia kondycji osób tworzących kulturę rośnie – pojawiają się inicjatywy promujące kulturę troski, refleksyjnego działania i uważności na kondycję psychiczną osób działających w tym sektorze. Ważną kwestią jest także ochrona własnych zasobów psychicznych, emocjonalnych i fizycznych animatorów kultury. To umiejętność wyznaczania ograniczeń w pracy, w liczbie podejmowanych zadań oraz w poziomie zaangażowania, aby zapobiegać przeciążeniu i wypaleniu. Konieczne jest wsparcie systemowe – takie jak superwizje czy programy regeneracyjne – które pomogą utrzymać zdrowe warunki pracy i chronić dobrostan osób tworzących kulturę. Współczesna kultura nie może rozwijać się w oderwaniu od realnych warunków pracy ludzi, którzy ją współtworzą. Animatorzy kultury, aby mogli odpowiadać na potrzeby społeczności i prowadzić procesy o wysokiej jakości, potrzebują bezpiecznego zaplecza – finansowego, organizacyjnego i emocjonalnego.

Dbłość o dobrostan animatorów to nie tylko kwestia indywidualna, ale element zrównoważonego rozwoju sektora kultury – kluczowy dla jego długofalowej odporności, innowacyjności i społecznej wartości.

### d) Organizacje pozarządowe

Duży potencjał mają organizacje pozarządowe, obecnie słabo wspierane na poziomie systemowym. Tymczasem jest to grupa podmiotów, które mogłyby pomóc we wdrażaniu niektórych programów – tych mniej sformalizowanych, związanych ze wszelkiego rodzaju działaniami oddolnymi. Warto byłoby także działać na rzecz sieciowania branżowego organizacji pozarządowych i instytucji kultury w regionie.

### e) Kolekcjonerzy, pasjonaci, ruch „profesjonalnych amatorów”

W województwie śląskim funkcjonuje wiele prywatnych, regionalnych muzeów, izb pamięci itp. Zgromadzone w nich eksponaty to często zbiory zgromadzone amatorsko przez pasjonatów, na bazie funduszy własnych. Ze względu na swój status, podmioty te mają niewielkie możliwości ubiegania się o publiczne dofinansowanie – nie licząc incydentalnych

grantów. Uniemożliwia to profesjonalizację i w konsekwencji spadek potencjału. Aby temu zapobiec, należałoby wypracować rozwiązania, które umożliwią wsparcie tego rodzaju działań ze środków publicznych. Warto tu sięgnąć do dobrych praktyk z zagranicy, gdzie taka współpraca ma miejsce. W tym punkcie trzeba jeszcze wspomnieć o wciąż nowo powstających archiwach społecznych – „to wyzwanie nowych czasów”.

#### f) Środowiska twórcze

Położenie głównych podmiotów w obrębie środowiska kultury, tj. instytucji, jest zgoła odmienne od sytuacji twórców indywidualnych (co jest jednym z argumentów za oddzielnym potraktowaniem tego środowiska). Wsparcie artystów przez instytucje kultury byłoby gestem solidarności środowiskowej i regionalnej.

#### g) Twórcy indywidualni

Twórczość artystyczna jest nieodzowna w kreowaniu dobrze prosperującego społeczeństwa. Jej zadaniem jest wspieranie i inspirowanie ludzi, pomagając im między innymi w pozytywnej identyfikacji. Służą temu liczne programy społeczne i edukacyjne, społeczne projekty twórcze, warsztaty i serie edukacyjne.

Twórczość artystyczna wspiera kariery i rozwój twórców poprzez wysokiej jakości programy edukacyjne oraz tworzenie warunków do prowadzenia poszukiwań twórczych i realizację innowacyjnych projektów. Zadaniem twórców wydaje się też dbanie o promocję zdrowego stylu życia społeczeństwa, tworzenie nowych wartości kulturowych czy wspieranie procesu kształtowania nowych odbiorców sztuki, w tym łączenie odbiorców różnych zakresów twórczości. Ważnym ogniwem w rozwoju sektora twórczego jest nawiązywanie i utrzymywanie długofalowej współpracy z partnerami instytucjonalnymi, organizacjami pozarządowymi, organizacjami sektora prywatnego, organami i instytucjami miejskimi oraz zagranicznymi. Taka współpraca owocuje budowaniem trwałych relacji z odbiorcami kultury, w tym z grup defaworyzowanych, inspirowaniem się wzajemnie do twórczego myślenia i działania.

#### h) Amatorski ruch teatralny

Amatorski ruch teatralny w województwie śląskim to jedno z najbardziej żywotnych i społecznie zaangażowanych zjawisk kulturowych regionu. Zakorzeniony w tradycji obywatelskiego i oddolnego działania teatr amatorski łączy w sobie potrzebę wyrazu, edukacji, wspólnoty i sprawczości. Jego historia sięga drugiej połowy XIX wieku, kiedy teatr stanowił narzędzie budowania tożsamości narodowej i lokalnej – dziś nadal pełni podobną funkcję, choć w znacznie bardziej zróżnicowanym i dynamicznym kontekście społecznym.

Współczesne grupy teatralne – dziecięce, młodzieżowe, senioralne i międzypokoleniowe – działają zarówno w ośrodkach kultury, jak i szkołach, organizacjach pozarządowych czy nieformalnych kolektywach. Czerpią z lokalnych historii, tematów tożsamościowych, środowiskowych i społecznych, tworząc spektakle, które nie tylko rozwijają uczestników artystycznie, ale też służą dialogowi, budowaniu empatii i edukacji kulturowej.

Amatorski teatr pełni rolę edukacyjną i terapeutyczną, daje przestrzeń do eksperymentowania, przełamywania barier, rozwijania kompetencji miękkich i współpracy. Jest także odpowiedzią na potrzebę ekspresji tam, gdzie brakuje instytucjonalnego zaplecza kultury. Dla wielu środowisk lokalnych teatr jest narzędziem uczestnictwa, tworzenia wspólnoty i kształtowania wrażliwości społecznej.

Pomimo ograniczonych zasobów – zarówno przestrzennych, jak i organizacyjnych – amatorski ruch teatralny wciąż się rozwija, adaptując do zmieniających się warunków. Coraz częściej twórcy-amatorzy korzystają z narzędzi cyfrowych, tworzą performanse w przestrzeni publicznej lub działają na pograniczu różnych dyscyplin – budując nowe formy kultury obywatelskiej i współodpowiedzialności. Potencjał tego środowiska – tkwiący w jego oddolności, inkluzywności i zaangażowaniu – stanowi ważny element kulturowej odporności regionu. To właśnie w teatrze amatorskim odnaleźć można codzienną praktykę wartości takich jak: solidarność, współpraca, dialog i odpowiedzialność.

## i) Ruch śpiewaczy

Drugim ważnym środowiskiem artystycznym, charakterystycznym dla całego województwa, jest ruch śpiewaczy. Ruch ten aktywnie działa przy lokalnych organizacjach typu Koła Gospodyń Wiejskich i jest amatorskim przejawem aktywności twórczej. Na terenie województwa działają także zespoły śpiewacze półprofesjonalne prowadzone przez doświadczonych kierowników muzycznych. Wiele z nich skupionych jest w Śląskim Związku Chórów i Orkiestr. Warto byłoby stworzyć platformę integracji zarówno ruchu śpiewaczego, jak i orkiestrowego.

## 6. Czytelnictwo

Biblioteki publiczne w województwie śląskim są dziś czymś znacznie więcej niż tylko miejscami wypożyczania książek. Coraz częściej funkcjonują jako lokalne centra życia społecznego – przestrzenie otwarte, wielofunkcyjne, dostępne i bliskie codzienności mieszkańców. Współczesna biblioteka rozwija się w duchu idei „trzeciego miejsca” – pomiędzy domem a pracą – stając się bezpiecznym i neutralnym środowiskiem spotkań, edukacji, refleksji i budowania relacji.

Pełniąc funkcję infrastruktury społecznego zaufania, biblioteki wspierają włączanie społeczne, edukację międzykulturową, kompetencje cyfrowe i rozwój kapitału kulturowego. Są przestrzenią przeciwdziałania samotności, wykluczeniu i izolacji – szczególnie w odniesieniu do osób starszych, młodzieży, migrantów, osób z niepełnosprawnościami czy tych mieszkających w mniejszych miejscowościach.

Coraz częściej biblioteki stają się miejscami współtworzonymi przez społeczności lokalne – oddolnymi laboratoriami kultury, gdzie wspólne działania mają charakter dialogiczny, niehierarchiczny i inkluzywny. Spotkania literackie, dyskusyjne kluby książki, warsztaty, działania twórcze czy wydarzenia o charakterze międzypokoleniowym stwarzają możliwości wzmacniania więzi społecznych i budowania lokalnej tożsamości.

Biblioteki odgrywają również szczególną rolę w upowszechnianiu dziedzictwa regionalnego i różnorodności kulturowej, popularyzując literaturę, historię mówioną, język i twórczość lokalną – w tym etnolekt śląski. Coraz częściej korzystają przy tym z narzędzi cyfrowych i otwartych zasobów, stając się nowoczesnym hubem wiedzy i pamięci, działającym w duchu dostępności i zrównoważonego korzystania z zasobów kulturowych.

Wojewódzkie biblioteki – akademickie, pedagogiczne i specjalistyczne – również budują ekosystem wiedzy i kultury, wspierając edukację formalną i nieformalną. Ich rola jako instytucji zasobnych, stabilnych i współpracujących z wieloma środowiskami, jest kluczowa dla kulturowego rozwoju regionu.

## 7. Dziedzictwo kulturowe: ochrona, interpretacja, cyfryzacja

### a) Dziedzictwo kulturowe regionu

Województwo śląskie jest regionem zróżnicowanym, co przejawia się w charakterystyce i tożsamości czterech subregionów, z których jest złożone. Ośrodkami kultury są, w zależności od wybranej części województwa, duże miasta, miasta powiatowe, mniejsze miejscowości, a nawet wsie. Stanowi to nie tylko o bogactwie, różnorodności i unikalności posiadanego zasobu kulturowego, ale również o jego potencjale. Należą do tego zasobu między innymi: Szlak Zabytków Techniki Województwa Śląskiego, Szlak Architektury Drewnianej, Szlak Orlich Gniazd czy wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO Podziemia Tarnogórskie. To „produkty” o wybitnie turystycznym charakterze. Współistnieje jednakże w krajobrazie kulturowym wiele innych obiektów historycznych, które – w różnej skali – zostają zagospodarowane i udostępnione (rewitalizowane) na rzecz społecznego i kulturowego rozwoju lokalnego oraz regionalnego. Posiadane dziedzictwo materialne, w tym przemysłowe, stanowi jedną z najcenniejszych przewag konkurencyjnych Górnego Śląska, w tym województwa śląskiego. Jednym z istotnych instrumentów regulacji w tym zakresie jest Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami.

Zasoby kulturowe województwa śląskiego są też związane z ich niematerialnym wymiarem. Tradycje górnicze, stopniowo znikające z krajobrazu społecznego, będą jeszcze przez jakiś czas stanowić wielowymiarowy punkt odniesienia dla specyfiki, szczególnie w górnośląskiej i zagłębiowskiej części województwa. Przejawy folkloru (w tym muzyka czy rękodzieło) charakteryzują południową część regionu z Żywiecczyną, Beskidami i Śląskiem Cieszyńskim na czele. Północna część województwa scala w sobie między innymi tradycje pielgrzymkowe i walory kulturalno-przyrodnicze Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Wspólne dla całego obszaru województwa są także przejawy dbałości o sferę zwyczajową i obrzędową lokalnych społeczności, w których obecne i pielęgnowane są praktyki kulturowe dziedziczone od wcześniejszych pokoleń.

Ten ogólny zarys specyfiki regionu stanowi podstawę do „interpretowania” posiadanych kulturowych zasobów. Działania prowadzone w tym obszarze przez podmioty kultury, firmy czy lokalne społeczności są ważne w kontekście ich realnego wpływu na atrakcyjność biznesową czy turystyczną regionu. Nie bez znaczenia jest fakt, że owo dziedzictwo jest także

do dyspozycji mieszkańców województwa śląskiego; pozwala im identyfikować się z województwem i stanowi o ich tożsamości lokalnej i regionalnej.

Obserwowany proces szeroko rozumianej rewitalizacji dziedzictwa oraz jego świadomej i nieustannej reaktualizacji, a czasami nawet reinterpretacji, ukazuje dynamiczną postawę wobec przeszłości. Ta z kolei – wywołuje kreatywne działania szeregu organizacji, zrzeszeń, podmiotów, które umiejętnie czerpią z zasobów kulturowych województwa śląskiego, szczególnie tych odnawialnych, niematerialnych. Celem jest osiągnięcie równowagi rozwojowej, skutkującej umiejętnym gospodarowaniem dostępnymi zasobami, z korzyścią dla kolejnych pokoleń.

Powyższe założenie wpisuje się tzw. Europejski Zielony Ład – plan działania na rzecz zrównoważonej gospodarki Unii Europejskiej. Jest to odpowiedź na negatywne procesy związane ze zmianą klimatu i degradacją środowiska naturalnego. W perspektywie do 2050 r. nacisk kładziony będzie między innymi na dążenie do oddzielenia wzrostu gospodarczego od zużywania zasobów. To z kolei ma uczynić kraje Unii Europejskiej regionem neutralnym dla klimatu.

Akcentowany zrównoważony rozwój gospodarczy czy niskoemisyjna energetyka nie odbędzie się bez silnie stymulowanego włączenia obywatelskiego, zmiany mentalności, kształcenia, udziału w praktykach kulturowych przez całą długość życia obywateli i obywateli. To z kolei nie będzie możliwe bez świadomego, ale i krytycznego gospodarowania dziedzictwem kulturowym – edukacji i promocji.

## b) Infrastruktura i przestrzeń

Artyści, twórcy kultury, animatorzy oraz edukatorzy pełnią istotną rolę w kształtowaniu estetyki przestrzeni publicznej. Udostępnienie zasobów przestrzennych pozostających w dyspozycji instytucji publicznych na potrzeby działalności artystycznej, zwłaszcza w obszarze sztuki alternatywnej, mogłoby przyczynić się do wzbogacenia oferty kulturalnej regionu oraz stanowić element promocji miasta i województwa.

Potencjalne przestrzenie twórcze, takie jak: domy kultury, laboratoria artystyczne czy przestrzenie produkcyjne, odpowiadałyby na potrzeby lokalnych środowisk artystycznych zainteresowanych tworzeniem i współpracą w ramach działań alternatywnych i offowych.

W kontekście rozwoju przestrzeni miejskich i regionalnych należy podkreślić znaczenie procesów rewitalizacji obszarów zdegradowanych, w tym ich przekształcania na cele kulturalne.

Równolegle istotna pozostaje adaptacja przestrzeni postindustrialnych, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju społecznego i gospodarczego województwa śląskiego.

### c) Parki kulturowe

W województwie śląskim parki kulturowe to szczególna forma ochrony dziedzictwa tworzona na mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Celem ich ustanowienia jest zachowanie krajobrazu kulturowego, ochrona wartości historycznych, urbanistycznych, architektonicznych i przyrodniczych danego obszaru, a także kształtowanie przestrzeni publicznej zgodnie z lokalną tożsamością. Główne cele parków kulturowych:

- ochrona historycznego układu przestrzennego i charakteru miejsca,
- regulacja sposobu zagospodarowania przestrzeni i działalności usługowej,
- ochrona widoków, osi widokowych i panoram,
- wzmacnianie lokalnej tożsamości i promocja dziedzictwa kulturowego.

Park kulturowy może zostać utworzony przez radę gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Celem utworzenia parku kulturowego jest zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16 ustawy). Na koniec 2024 roku, na terenie województwa śląskiego znajdowało się 5 parków kulturowych:

- Cmentarz żydowski w Żorach,
- Hałda Popłuczkowa w Tarnowskich Górach,
- Obszar Staromiejski w Bieruniu Starym, • Obszar Grobli w Bieruniu Starym, • „Centrum Starego Rybnika” w Rybniku.

### d) Digitalizacja

W województwie śląskim funkcjonuje kilka instytucji, które dysponują odpowiednim sprzętem i doświadczeniem w zakresie cyfrowego utrwalania dziedzictwa kulturowego, zarówno materialnego (m.in. książki, fotografie, plakaty, wydawnictwa, artefakty, przedmioty codziennego użytku, stroje, mała architektura), jak i niematerialnego (m.in. zwyczaje, obrzędy, tradycje, historia mówiona, wspomnienia).

Najważniejsze instytucje, które mają potencjał w tym obszarze, to:

- Biblioteka Śląska w Katowicach,
- Instytucja Filmowa Silesia Film w Katowicach,
- Opera Śląska w Bytomiu,
- Instytut im. Wojciecha Korfa wraz z działającym w jego strukturze Mobilnym Centrum Digitalizacji,
- Śląska Biblioteka Cyfrowa (założona przez Bibliotekę Śląską i Uniwersytet Śląski, współtworzona przez instytucje z terenu historycznego Śląska oraz obecnych województw: śląskiego i opolskiego), która zapewnia rozwój infrastruktury i usług cyfrowej humanistyki regionu,
- Muzeum Śląskie w Katowicach,
- Muzeum Górnictwa Węglowego w Zabrze wraz z działającym w jego strukturze Ośrodkiem Dokumentacji Górniczej.

## VI Regionalny system kultury

### 1. Instytucje kultury i organizacje pozarządowe

Publiczne instytucje kultury, takie jak: muzea, teatry, biblioteki czy domy kultury, odgrywają istotną rolę w działalności kulturalnej i edukacyjnej, oferując przestrzeń do spotkań, integracji i wymiany doświadczeń. Organizacje pozarządowe stanowią dynamiczny segment sektora kultury, przyczyniając się do różnorodności oferty kulturalnej oraz aktywizacji społeczności lokalnych. Ich działalność obejmuje szeroki zakres inicjatyw: od edukacji kulturalnej, po wspieranie niezależnych twórców i organizację wydarzeń artystycznych.

Regionalny system kultury funkcjonuje na zasadzie współpracy międzysektorowej, angażującej podmioty gospodarcze, edukacyjne i społeczne, co przyczynia się do powstawania interdyscyplinarnych projektów kulturalnych. Istotnym aspektem pozostaje także decentralizacja działań, umożliwiająca rozwój lokalnych ośrodków kulturalnych oraz zwiększenie dostępności wydarzeń i inicjatyw dla mieszkańców mniejszych miejscowości.

### 2. Współpraca międzynarodowa

Województwo śląskie jest częścią europejskiej sieci współpracy kulturalnej, co znajduje odzwierciedlenie w partnerstwach międzynarodowych, organizacji wspólnych wydarzeń oraz udziale w projektach wymiany artystycznej. Relacje z miastami i regionami w Europie sprzyjają transferowi wiedzy i dobrych praktyk, a także pozwalają na budowanie długofalowych strategii rozwoju kultury.

Obszary współpracy obejmują między innymi: programy rezydencyjne dla artystów, wspólne inicjatywy festiwalowe oraz badania dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego czy adaptacji przestrzeni przemysłowych na cele artystyczne. W kontekście transformacji społeczno-gospodarczej regionu województwo śląskie może stanowić przykład dla innych europejskich obszarów postindustrialnych, poszukujących nowych rozwiązań w zakresie rewitalizacji i zarządzania dziedzictwem kulturowym.

### 3. Dostępność kultury

Kwestia dostępności kultury w województwie śląskim odnosi się zarówno do aspektów ekonomicznych, jak i infrastrukturalnych. Zróżnicowanie społeczno-ekonomiczne regionu wpływa na skalę możliwości uczestnictwa w wydarzeniach kulturalnych, co skłania do wdrażania mechanizmów ułatwiających dostęp do oferty kulturalnej dla osób o mniejszych zasobach finansowych.

Znaczącym wyzwaniem pozostają także bariery architektoniczne i technologiczne, które mogą ograniczać możliwość korzystania z instytucji kultury przez osoby z niepełnosprawnościami. Remedium stanowi kompleksowe podejście obejmujące dostosowanie infrastruktury (m.in. windy, podjazdy, oznaczenia dotykowe i dźwiękowe), wdrożenie technologii wspierających dostępność (audiodeskrypcje, napisy, tłumaczenia na język migowy, strony zgodne ze standardem WCAG), szkolenia dla kadry, współpracę z

organizacjami reprezentującymi osoby z niepełnosprawnościami oraz uwzględnianie zasad dostępności przy projektowaniu nowych działań i wydarzeń.

Równocześnie rosnąca rola cyfrowych form uczestnictwa otwiera nowe perspektywy, pozwalając na niwelowanie niektórych ograniczeń związanych z mobilnością i geograficznym oddaleniem od ośrodków kultury.

#### 4. Kultura niezależna, offowa i alternatywna

Scena niezależna w województwie śląskim obejmuje szeroki wachlarz działań twórczych, realizowanych poza instytucjami publicznymi. Od lokalnych inicjatyw artystycznych w przestrzeni publicznej, przez działania społeczno-artystyczne, po eksperymentalne projekty audiowizualne – środowiska te rozwijają się dynamicznie i wzbogacają regionalną tożsamość kulturową. Przykłady takich działań to m.in.:

- festiwal Ars Independent w Katowicach,
- inicjatywy Bytomskiego Kolektywu Śpiewaczego,
- kolektywy artystyczne i queerowe w przestrzeni klubu muzycznego Królestwo,
- niezależne projekty w przestrzeni Fabryki Pełnej Życia w Dąbrowie Górniczej,
- inicjatywy Fundacji Napraw Sobie Miasto i Festiwal MIASTOmovie w Katowicach,
- projekty teatralne realizowane przez niezależne grupy (np. Teatr Rawa, Grupa Warsztatowa Lufcik na Korbkę),
- przestrzenie i inicjatywy działające na pograniczu sztuki, muzyki i aktywizmu społeczeństwa obywatelskiego, jak np. Leśniczówka Rock'n'Roll Café w Chorzowie, Czajownia w Katowicach.

Kluby muzyczne, niezależne galerie, festiwale sztuk performatywnych i interdyscyplinarne inicjatywy oddolne tworzą żywy ekosystem alternatywnej kultury w regionie – często działając w nieformalnych warunkach, ale pełniąc istotną funkcję w tworzeniu przestrzeni dialogu, twórczej autonomii i eksperymentu artystycznego. Z uwagi na nieinstytucjonalny charakter tej sceny, kluczowe znaczenie ma zapewnienie jej stabilnego finansowania, dostępu do przestrzeni oraz uznania w polityce kulturalnej regionu. Kultura niezależna pełni funkcję innowacyjną, krytyczną i wrażliwą społecznie – wzmacnia różnorodność, wspiera rozwój kultury jako żywego procesu i uzupełnia działania instytucjonalne.

#### 5. Finansowanie kultury

System finansowania kultury w województwie śląskim opiera się na zróżnicowanych mechanizmach wsparcia, obejmujących m.in.: dotacje podmiotowe i celowe, programy grantowe, mecenat prywatny oraz środki alokowane w ramach budżetów partycypacyjnych. Kluczowym czynnikiem warunkującym rozwój stabilnych i długoterminowych przedsięwzięć kulturalnych jest przewidywalność i ciągłość finansowania, które bezpośrednio przekładają się na jakość, dostępność i zróżnicowanie oferty kulturalnej w regionie.

Dystrybucja środków publicznych przeznaczonych na kulturę uwzględnia zarówno potrzeby instytucji kultury o znaczeniu lokalnym oraz regionalnym, jak i wspiera oddolne inicjatywy odpowiadające na

specyficzne potrzeby społeczności. Do priorytetowych kierunków rozwoju należą: wdrażanie instrumentów wspierających trwałość działań twórczych i animacyjnych, rozwój hybrydowych modeli finansowania (np. crowdfundingu, partnerstw publiczno-prywatnych), a także systemowe wzmacnianie zaangażowania sektora prywatnego w finansowanie kultury poprzez zachęty podatkowe oraz programy współpracy międzysektorowej.

## 6. Marki kulturalne

Długotrwałe i rozpoznawalne wydarzenia kulturalne odgrywają ważną rolę w budowaniu tożsamości województwa śląskiego. Festiwale, takie jak: Off Festival Katowice, JazzArt Festival, Rawa Blues, Tauron Nowa Muzyka, Międzynarodowy Konkurs Dyrygentów im. Grzegorza Fitelberga, Ogólnopolski Festiwal Sztuki Reżyserskiej „Interpretacje”, Festiwal im. Grzegorza Gerwazego Gorczyckiego, Granatowe Góry- Festiwal Słowa im. Jerzego Pilcha, Tydzień Kultury Beskidzkiej, Juromania, czy Industriada stanowią istotny element regionalnego krajobrazu kulturowego, przyciągając zarówno lokalnych odbiorców, jak i publiczność spoza regionu.

Kształtowanie marki kulturalnej województwa uwzględnia także nowe inicjatywy oraz strategie promujące lokalne dziedzictwo w kontekście współczesnych trendów artystycznych. Tworzenie spójnej narracji wokół wydarzeń kulturalnych i ich długoterminowa promocja sprzyjają budowaniu silnej marki kulturowej regionu.

## 7. Ekologia w kulturze

Zagadnienia związane z ekologią coraz częściej stają się częścią działań kulturalnych w województwie śląskim. W kontekście wyzwań klimatycznych kultura pełni rolę narzędzia edukacyjnego promującego zrównoważony rozwój i ekologiczne postawy społeczne.

Instytucje kultury oraz organizatorzy wydarzeń wdrażają rozwiązania ograniczające ślad węglowy, minimalizujące ilość odpadów oraz wspierające ekologiczne praktyki w obszarze produkcji wydarzeń artystycznych. Coraz większą rolę odgrywa także zrównoważone zarządzanie infrastrukturą kulturalną, w tym wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii oraz ekologiczne adaptacje przestrzeni przemysłowych.

## 8. Funkcje edukacji regionalnej w kontekście zróżnicowanego kulturowo regionu

Edukacja regionalna odgrywa kluczową rolę w budowaniu tożsamości kulturowej i wspieraniu zrównoważonego rozwoju społeczności lokalnych, szczególnie w regionach o złożonej strukturze kulturowej. W środowiskach o różnorodnych uwarunkowaniach kulturowych nie tylko pielęgnuje się lokalne dziedzictwo, ale również promuje dialog międzykulturowy, wspólnotowość i zaangażowanie obywatelskie.

Potencjałem rozwojowym edukacji regionalnej jest:

1. Wzmacnianie tożsamości i przynależności

Edukacja regionalna pozwala mieszkańcom województwa śląskiego – zwłaszcza młodemu pokoleniu – lepiej zrozumieć swoje korzenie, historię i wartości przekazywane w ramach lokalnych tradycji. Poznawanie dziedzictwa kulturowego grup etnicznych wspiera budowanie poczucia przynależności i dumy z miejsca zamieszkania.

## 2. Społeczna integracja i solidarność

Edukacja regionalna sprzyja budowaniu mostów między społecznościami. Uczy wzajemnego szacunku, ukazuje różnorodność jako wartość oraz wspiera rozwój postaw opartych na zrozumieniu i solidarności.

## 3. Zasób dla rozwoju gospodarczego i turystyki

Dziedzictwo kulturowe, tradycje rzemieślnicze, języki, obyczaje i historia różnych grup etnicznych mogą stać się ważnym zasobem w budowaniu tożsamości regionu jako atrakcyjnego miejsca do życia, inwestycji i odwiedzin. Edukacja regionalna pozwala na świadome zarządzanie tym potencjałem – np. poprzez rozwój turystyki kulturowej czy promocję lokalnych produktów.

## 4. Odpowiedź na współczesne wyzwania

W dobie globalizacji i migracji, edukacja regionalna stanowi ważne narzędzie przeciwdziałania wykluczeniu i stereotypom. Pokazuje złożoność lokalnych historii i tożsamości, ucząc patrzenia z wielu różnych perspektyw i wrażliwości kulturowej.

## 5. Partnerstwo w edukacji kulturowej

Skuteczna edukacja regionalna opiera się na współpracy szkół, organizacji pozarządowych, instytucji kultury i mediów. Dzięki temu proces edukacyjny może być bardziej żywy, autentyczny i dostępny dla szerokiego grona odbiorców.

Edukacja regionalna w województwie śląskim nie tylko chroni dziedzictwo kulturowe, lecz również buduje przyszłość opartą na szacunku i wspólnych wartościach. To inwestycja w lokalną wspólnotę, jej podmiotowość i zdolność do reagowania na wyzwania współczesności. Edukacja regionalna nadal napotyka wyzwania takie jak ograniczona obecność treści regionalnych w programach nauczania. Konieczne jest rozwijanie współpracy z organizacjami społecznymi, instytucjami kultury i mediami, które mogą wspierać proces edukacyjny i promować wartość dziedzictwa regionalnego.

## VII Analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi jeden z kluczowych elementów diagnozy strategicznej, poprzedzającej opracowanie *Polityki rozwoju kultury w województwie śląskim do 2035*. Jej celem było uchwycenie mocnych i słabych stron sektora kultury w regionie, a także

identyfikacja szans i zagrożeń wynikających z dynamicznie zmieniającego się otoczenia społecznego, gospodarczego i technologicznego.

W analizie skoncentrowano się na czterech strategicznych obszarach: edukacji (w tym edukacji regionalnej), twórczości, dziedzictwie kulturowym oraz uczestnictwie w kulturze.

#### 1. Obszar edukacji

- wiedza, przestrzeń do odkrywania, uczenia się i rozwijania kreatywności, a także nauka przez całe życie z wykorzystaniem narzędzi kultury (idea *long life learning*),
- czynnik sprzyjający rozwojowi społecznemu, budujący otwartość, empatię i zaangażowanie,
- działania z zakresu kształtowania kompetencji społecznych, takich jak: komunikacja, współpraca i krytyczne myślenie, które wzmacniają zdolność do aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym, politycznym.

#### 2. Edukacja regionalna

- lokalne tradycje, kultura, historia, problemy społeczne i gospodarcze konkretnego regionu,
- budowanie poczucia regionalnej tożsamości; integracja; poczucie przynależności.

#### 3. Twórczość

- kluczowy element dynamiki kultury, rozwijany przez artystów i twórców reprezentujących różne dziedziny (sztuki wizualne, muzyka, teatr, film, literatura, sztuki cyfrowe, nowe formy ekspresji),
- przestrzeń współpracy między profesjonalistami a lokalnymi społecznościami, gdzie sztuka staje się narzędziem dialogu, zmiany społecznej i rozwoju nowych idei.

#### 4. Dziedzictwo

- pamięć i tożsamość to zarówno zabytki, archiwa i tradycje, jak i lokalne historie, obrzędowość czy cyfrowe zasoby – wszystko, co inspiruje kolejne pokolenia, wzmacnia wspólnoty i buduje poczucie tożsamości, przynależności,
- dziedzictwo materialne (historyczne obiekty czy krajobrazy kulturowe), jak i niematerialne (język, muzyka, rzemiosło, obrzędy, pamięć społeczna).

#### 5. Uczestnictwo

- kultura otwarta dla każdego (nie tylko do biernego odbioru, ale też do współtworzenia, realne wpływanie na kształt i kierunek działań kulturalnych);
- kluczowa jest dostępność – zarówno w sensie fizycznym, cyfrowym, jak i społecznym – tak, aby każdy mógł czerpać z kultury na równych zasadach, inkluzywność;
- sposób na tworzenie relacji z innymi ludźmi poprzez wspólne przeżywanie kulturowych doświadczeń, rozwój osobisty i kształtowanie własnej tożsamości.

Obszary te tworzą wspólnie obraz struktury kultury i umożliwiają sformułowanie celów oraz działań adekwatnych do rzeczywistych potrzeb i wyzwań regionu.

Wyniki analizy SWOT odzwierciedlają perspektywy różnych środowisk działających na rzecz kultury i są efektem pogłębionej refleksji nad aktualnym stanem sektora. Stanowią fundament do wyznaczenia priorytetowych kierunków działań w nadchodzących latach.

W analizie SWOT zastosowano następujące kryteria:

- Silne strony – to czynniki wewnętrzne-pozytywne: obejmują atuty, przewagi, zalety kultury regionu, które stanowią czynniki wyróżniające województwo. Obejmują unikalne cechy, aktywności kulturowe i działania, które tworzą unikalną kombinację świadcząca o mocnej pozycji kultury regionu.
- Słabe strony – to czynniki wewnętrzne-negatywne: uwzględniające jego słabości, bariery rozwojowe, wady w odniesieniu do zasobów, struktur organizacyjnych, dostępności oferty kulturalnej czy poziomu zaangażowania społeczności. Są to więc czynniki hamujące rozwój kultury w regionie.
- Szanse – to czynniki zewnętrzne-pozytywne: wynikające z otoczenia społecznoekonomicznego, politycznego czy technologicznego, które mogą wspierać rozwój kultury w regionie.
- Zagrożenia – to czynniki zewnętrzne-negatywne: mogące negatywnie wpływać na kulturę regionu.

#### Bilans strategiczny SWOT

Silne strony	Słabe strony
--------------	--------------

<p>Różnorodność kulturowa - bogactwo tradycji i wpływów różnych kultur stanowi wartość dodaną dla lokalnej kultury i tożsamości.</p> <p>Potencjał odbiorców - duża liczba mieszkańców, w tym studentów i osób napływowych, zwiększa zainteresowanie ofertą kulturalną.</p> <p>Silna identyfikacja z regionem - mieszkańcy mają poczucie przynależności i angażują się w działania na rzecz lokalnej kultury.</p> <p>Dobra infrastruktura transportowa i komunikacyjne - rozwinięta sieć transportowa i drogowa ułatwia dostęp do instytucji kultury i wydarzeń.</p> <p>Potencjał ekonomiczny - stabilna sytuacja gospodarcza regionu przekłada się na możliwości finansowania sektora kultury.</p> <p>Potencjał ludzki - wykwalifikowana kadra instytucji kultury, środowisko artystyczne oraz aktywna publiczność wspierają rozwój sektora.</p>	<p>Odptyw kadr - niskie wynagrodzenia skutkują trudnościami w zatrzymaniu wykwalifikowanych pracowników.</p> <p>Słaba współpraca ze szkołami i placówkami edukacyjnymi - ograniczona oferta edukacyjna nie wspiera wystarczająco uczestnictwa dzieci i młodzieży w kulturze.</p> <p>Niskie zarobki pracowników sektora kultury - wynagrodzenia w sektorze kultury są często niewspółmierne do kwalifikacji, doświadczenia i nakładu pracy. Brak atrakcyjnych warunków pracy sprawia, że kultura przegrywa z innymi sektorami gospodarki, co może osłabić jej rozwój.</p> <p>Brak przedmiotów artystycznych w szkołach - ograniczona edukacja artystyczna osłabia zainteresowanie kulturą wśród młodego pokolenia.</p> <p>Niskie finansowanie - niedostatek środków na działalność instytucji kultury i realizację projektów artystycznych.</p>
--	--

Silne strony	Słabe strony
<p>Różnorodność oferty - bogata oferta kulturalna obejmuje zarówno działania instytucjonalne, jak i inicjatywy oddolne.</p> <p>Współpraca instytucjonalna - efektywna kooperacja między instytucjami kultury wzmacnia sektor i poszerza dostępność wydarzeń.</p>	<p>Brak odpowiedniej oferty dla młodzieży - niedostosowanie programów kulturalnych do potrzeb młodych odbiorców.</p> <p>Przyzwyczajenie do dawnych praktyk - brak elastyczności w zarządzaniu instytucjami kultury i niedostosowanie do nowych wyzwań.</p>

<p>Duża liczba obiektów dziedzictwa kulturowego – szerokie zasoby materialnego i niematerialnego dziedzictwa stanowią potencjał rozwojowy.</p> <p>Uczestnictwo młodzieży w kulturze – młodzi ludzie wykazują zainteresowanie wydarzeniami i projektami kulturalnymi, zarówno jako odbiorcy, jak i aktywni twórcy.</p> <p>Realizacja projektów wspólnie ze środowiskiem zewnętrznym – instytucje kultury coraz częściej angażują się w partnerstwa z organizacjami pozarządowymi, sektorem prywatnym, ośrodkami akademickimi oraz lokalnymi społecznościami.</p> <p>Wypracowanie stałych grup odbiorców – instytucje kultury skutecznie budują lojalność uczestników, tworząc społeczności wokół wydarzeń i programów artystycznych. Regularni odbiorcy, stanowią stabilną bazę publiczności, co ułatwia planowanie długofalowej strategii programowej.</p> <p>Wzrost zainteresowania kulturą – coraz większa liczba uczestników wydarzeń kulturalnych świadczy o rosnącym</p>	<p>Brak tożsamości – część instytucji kultury cierpi na brak tożsamości i identyfikowania się pracowników z nimi.</p> <p>Zbyt wysokie ceny biletów – wysokie ceny ograniczają dostępność kultury, prowadząc do jej elitarności i wykluczając osoby o niższych dochodach i prowadząc do pewnej ekskluzywności uczestnictwa w kulturze kosztem włączania szerszych grup odbiorców.</p> <p>Ograniczenia komunikacji publicznej – ograniczenia w transporcie publicznym, zwłaszcza poza głównymi ośrodkami miejskimi oraz ograniczenia kursów po 22:00 utrudnia mieszkańcom dostęp do wydarzeń kulturalnych.</p> <p>Zanikanie niematerialnego dziedzictwa wraz ze starzeniem się społeczeństwa – tradycje, lokalne zwyczaje i język regionalny zanikają wraz z odchodzeniem starszych pokoleń.</p> <p>Brak specjalistów konserwacji dziedzictwa – niedostatek kadr zajmujących się ochroną zabytków przemysłowych.</p> <p>Brak spójnej koncepcji zagospodarowania dziedzictwa – duża liczba obiektów przemysłowych przy wyczerpywaniu się</p>
<p><b>Silne strony</b></p>	<p><b>Słabe strony</b></p>
<p>znaczeniu kultury w regionie.</p> <p>Stabilna polityka repertuarowa – instytucje kultury utrzymują stały program wydarzeń dostosowany do różnych grup odbiorców.</p> <p>Aktywizacja seniorów – rosnąca rola osób starszych jako aktywnych uczestników</p>	<p>pomysłów na ich adaptację.</p> <p>Wypalenie pracowników sektora kultury – wysokie wymagania i niskie wynagrodzenia prowadzące do rotacji kadr.</p>

kultury.	
----------	--

Szanse	Zagrożenia
<p>Szybki dostęp do wiedzy i informacji – rozwój technologii cyfrowych zwiększa możliwości edukacji i uczestnictwa w kulturze dla różnych grup odbiorców.</p> <p>Napływ imigrantów – wzbogacenie lokalnej kultury i potencjał rozwoju nowych inicjatyw oraz poszerzenie potencjalnej grupy odbiorców kultury.</p> <p>Napływ nowych mieszkańców do szkół i uczelni – wzrost liczby studentów i uczniów z innych regionów oraz z zagranicy sprzyja różnorodności kulturowej oraz zwiększa potencjalną grupę odbiorców działań kulturalnych.</p> <p>Wzrost poziomu znajomości języków obcych – większa otwartość na współpracę międzynarodową i wymianę kulturalną zarówno twórców jak i odbiorców kultury.</p> <p>Poprawa sytuacji ekonomicznej mieszkańców – wzrost dochodów sprzyja większemu uczestnictwu w kulturze.</p> <p>Rosnąca świadomość potrzeb osób</p>	<p>Zmiany demograficzne – starzenie się populacji i odpływ młodych ludzi z regionu mogą osłabić rozwój sektora kultury na wielu płaszczyznach.</p> <p>Brak potrzeb kulturalnych części społeczeństwa – przemiany pokoleniowe oraz rozwój alternatywnych form uczestnictwa w kulturze w połączeniu z niedomaganiem edukacji kulturalnej mogą prowadzić do zaniku potrzeb uczestnictwa w życiu kulturalnym znacznej części społeczeństwa.</p> <p>Zerwanie więzi pokoleniowej – brak międzypokoleniowej transmisji wartości i wiedzy prowadzi do stopniowego zanikania lokalnych zwyczajów, rzemiosła oraz historii mówionej, co może negatywnie wpłynąć na tożsamość regionalną.</p> <p>Odejście od bezpośredniego kontaktu z kulturą – wzrost znaczenia technologii cyfrowych i przenoszenie działań kulturalnych do przestrzeni online mogą ograniczać bezpośrednie doświadczenie sztuki i uczestnictwo w wydarzeniach na</p>

Szanse	Zagrożenia
--------	------------

<p>z niepełnosprawnościami – rozwój i wdrażanie rozwiązań wspierających, takich jak: audiodeskrypcja, tłumaczenia na język migowy czy dostosowanie przestrzeni, będzie sprzyjać inkluzywności w kulturze.</p> <p>Wzrost świadomości uczestnictwa w kulturze – coraz większa liczba mieszkańców dostrzega wartość aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym.</p>	<p>żywo, prowadząc do osłabienia roli instytucji kultury oraz zmniejszenia zainteresowania tradycyjnymi formami uczestnictwa w kulturze.</p> <p>Niewystarczające kształcenie kadr konserwujących dziedzictwo kultury – deficyt specjalistycznych programów edukacyjnych i brak systemowego wsparcia dla szkolenia nowych konserwatorów prowadzi do niedoboru wykwalifikowanej kadry. W perspektywie długoterminowej może to skutkować trudnościami w ochronie i renowacji zabytków oraz zagrożeniem dla zachowania dziedzictwa materialnego regionu.</p>
<p>Moda na regionalizm – zainteresowanie lokalnym dziedzictwem, tradycją i historią stanowi tendencję, która w przyszłości najprawdopodobniej będzie narastać, oddziałując zarówno wewnątrz regionu, jak i promieniując na inne regiony.</p> <p>Dofinansowania krajowe i unijne – możliwość finansowania projektów kulturalnych i infrastrukturalnych.</p> <p>Dobra komunikacja – rozwinięta sieć transportowa w regionie oraz dostępność komunikacji publicznej umożliwi mieszkańcom i turystom uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych.</p> <p>Możliwość zwiększenia zainteresowania regionem dzięki nasyceniu obiektami przemysłowymi – duża liczba obiektów dziedzictwa przemysłowego stwarza unikalną okazję do budowania wizerunku regionu jako atrakcyjnego miejsca dla turystyki kulturowej.</p>	<p>Brak programów włączających grupy mniejszościowe – niedostateczne inicjatywy na rzecz integracji migrantów i grup wykluczonych skutkujące alienacją kulturową tych grup.</p> <p>Niski poziom zainteresowania kierunkami artystycznymi – sprzężony ze zmniejszającymi się liczebnie rocznikami będą stanowiły w przyszłości wyzwanie dla szkół artystycznych, co może skutkować ograniczeniem możliwości kształcenia i rozwoju młodych twórców.</p> <p>Brak regulacji w zakresie AI – zagrożenie dla praw autorskich, substytucja pracy twórczej przez AI, monopolizacja narzędzi przez duże korporacje będą stanowić zagrożenia zarówno dla twórców, instytucji kultury, jak i odbiorców.</p> <p>Komercjalizacja kultury – nadmierne podporządkowanie działalności kulturalnej aspektom rynkowym może ulegać nasileniu wraz ze zmianą</p>

Szanse	Zagrożenia
<p>Współpraca ponadregionalna – szansa na wymianę doświadczeń i realizację wspólnych przedsięwzięć.</p> <p>Digitalizacja i rozwój nowych technologii – umożliwienie dostępu do kultury w formie online, archiwizacja zasobów dziedzictwa.</p>	<p>nakładów na kulturę, prowadząc do przyjmowania rynkowego modelu funkcjonowania przez instytucje kultury kosztem misji, do której zostały powołane</p> <p>Wpływ siły wyższej (pandemia, kryzysy ekonomiczne) – powodujący ograniczenia w dostępie do instytucji kultury i wydarzeń.</p> <p>Biurokracja przy pozyskiwaniu i rozliczaniu środków – skomplikowane procedury utrudniające realizację projektów kulturalnych.</p>

## IX Wizja rozwoju kultury w województwie śląskim

Kultura będzie wspólnoty wzmacniać regionalnej, poczucie mieszkańców regionu.

Kultura w województwie śląskim będzie fundamentem więzi społeczne i budować i tożsamości przynależności i dumy opierając się na dziedzictwie regionu

Kultura  
w

województwie śląskim będzie pielęgnować śląską godkę oraz dbać o dziedzictwo kulturowe i przemysłowe regionu, jednocześnie otwierając się na międzykulturowość.

Kultura w województwie śląskim będzie inspirować do odkrywania lokalnej tożsamości i różnorodności regionu.

Kultura w województwie śląskim będzie wspierać i doceniać inicjatywy oddolne, które staną się wizytówką regionu.

Kultura w województwie śląskim będzie obecna w przestrzeniach przemysłowych i zrewitalizowanych, podkreślając przemiany regionu.

Kultura w województwie śląskim będzie tworzona z udziałem społeczności lokalnych, stając się elementem codzienności mieszkańców.

Kultura w województwie śląskim będzie

Kultura w województwie śląskim będzie inkluzywna i dostępna dla wszystkich, niezależnie od wieku, statusu społecznego czy miejsca zamieszkania.

Kultura w województwie śląskim będzie zdecentralizowana i obecna w przestrzeniach publicznych, docierając do różnych grup mieszkańców.

Kultura w województwie śląskim będzie inkluzywna, integrując osoby przybyłe do regionu i tworząc przestrzeń dla międzykulturowej wymiany.

Kultura w województwie śląskim będzie finansowo dostępna, dzięki przystępnym dla różnych grup odbiorców cenom biletów i uproszczonym procedurom aplikacyjnym.

Kultura w województwie śląskim będzie łatwo dostępna dzięki rozwiniętemu transportowi publicznemu i skutecznej informacji o wydarzeniach.

Mieszkańcy województwa śląskiego będą mieli możliwość uczestnictwa w kulturze w różnych formach i na różne sposoby – na żywo, online, w przestrzeniach publicznych, jak i poprzez instytucje kultury, w bezpośrednim kontakcie z dziełem i jego twórcą oraz w każdy inny dostępny technologicznie sposób.

Twórcze przestrzenie kultury regionalnej będą dostępne i otwarte dla wszystkich.

Kultura w województwie śląskim będzie oferować wielozmysłowe doświadczenia, angażując uczestników na nowych poziomach.

Edukacja kulturalna i będą rozwijać wiedza o zostanie powszechnym mieszkańców nauczania w

Kultura w województwie śląskim będzie integralnym elementem edukacji, a regionalna kulturze i historii regionu kompetencje oraz przedmiotem wrażliwość szkółach.

Kultura w województwie śląskim będzie uwzględniać potrzeby edukacyjne dzieci i młodzieży, oferując im atrakcyjne i angażujące programy kulturalne.

Kultura w województwie śląskim będzie budować wartości i wspierać rozwój empatii społecznej poprzez różnorodne

inicjatywy kulturalne.

Kultura w województwie śląskim będzie stanowić alternatywę dla cyfrowej rzeczywistości, dając ukojenie.

Kultura w województwie śląskim będzie przeciwdziałać przebodźcowaniu i nadmiernemu zanurzeniu w świecie cyfrowym.

Edukacja kulturalna w województwie będzie wspierać samodzielność myślenia i twórcze podejście do rzeczywistości, będąc nieodłącznym

Kultura w województwie śląskim będzie elementem kształcenia chroniącym przed podatnością na manipulację.

Kultura będzie współtworzona – oparta na współpracy i oparta samorządem i społecznością.

na współpracy między partycypacji instytucjami,

Kultura w województwie śląskim będzie tworzona w modelu

partycypacyjnym – nie „dla” mieszkańców, lecz „z” nimi.

Kultura w województwie śląskim będzie elastyczna, otwarta na nowe formy działalności oraz reagująca na potrzeby różnych grup społecznych.

Kultura w województwie śląskim będzie eksperymentalna i mniej zinstytucjonalizowana, dając przestrzeń dla nowatorskich inicjatyw.

Kultura w województwie śląskim będzie wykorzystywać potencjał subregionów.

Kultura w województwie śląskim będzie odpowiadać na oczekiwania młodego pokolenia.

Instytucje kultury w województwie śląskim będą aktywnie wychodzić do mieszkańców, oferując im dostęp do szerokiej gamy wydarzeń i działań kulturalnych.

Kultura w województwie śląskim będzie ważna dla mieszkańców, którzy będą chcieli w niej uczestniczyć i ją współtworzyć.

Inicjatywy oddolne w kulturze będą wizytówką województwa śląskiego. Kultura będzie elementem strategii rozwoju zrównoważonego

czynnikiem kluczym regionu. Kultura w rozwoju społecznego i gospodarczego w wspierać ekologiczną

województwie śląskim będzie województwa transformację regionu.

Kultura w województwie śląskim będzie magnesem turystycznym, przyciągającym odwiedzających dzięki

Kultura w województwie śląskim będzie unikalnym wydarzeniem i przestrzeniom przemysłowym.

Kultura w województwie śląskim będzie tworzyć miejsca pracy i stanowić źródło dochodu dla lokalnych artystów oraz przedsiębiorców.

Flagowe instytucje kultury województwa będą rozpoznawalne nie tylko w Polsce, ale i na arenie międzynarodowej.

Kultura w województwie śląskim będzie wspierać rzemiosło i lokalną przedsiębiorczość, tworząc warunki dla rozwoju kreatywnych branż.

Kultura w województwie śląskim będzie oparta na równowadze pomiędzy liczbą wydarzeń a realnymi potrzebami społeczności.

Kultura w województwie śląskim będzie łączyć technologie z tradycyjnymi formami sztuki, tworząc innowacyjne przestrzenie wyrazu.

Kultura politycznych

będzie rezylienna

autonomiczna i niezależna i wolna od wpływów.

Kultura w województwie śląskim będzie rozwijana w sposób długofalowy, dzięki strategicznemu planowaniu.

Kultura w województwie śląskim będzie zarządzana przez

Kultura w województwie śląskim będzie kompetentne osoby, co zapewni jej stabilność i wysoką jakość.

Kultura w województwie śląskim będzie finansowana w sposób przejrzysty i sprawiedliwy, co pozwoli na jej rozwój bez niepewności i nagłych zmian.

Kultura w województwie śląskim będzie mieć stabilne i długoterminowe finansowanie, zarówno dla dużych instytucji, jak i dla oddolnych inicjatyw.

W 2035 roku kultura w województwie śląskim stanowi integralną część życia społecznego, edukacyjnego i gospodarczego regionu. Jest źródłem tożsamości, przestrzenią rozwoju indywidualnego i wspólnotowego, katalizatorem zmian oraz narzędziem budowania otwartego i solidarnego społeczeństwa.

Śląskie to region, w którym kultura:

- łączy pokolenia i środowiska, wspierając edukację kulturową i rozwój kompetencji obywatelskich,
- wzmacnia lokalne tożsamości i zachęca do odkrywania wielogłosowej narracji o przeszłości, teraźniejszości i przyszłości,
- tworzy warunki do twórczości i ekspresji – dostępnej, zróżnicowanej, wolnej i wspieranej instytucjonalnie,
- jest dostępna dla wszystkich, niezależnie od miejsca zamieszkania, wieku, sprawności czy sytuacji społecznej,
- działa w partnerstwie – między sektorami, instytucjami, organizacjami społecznymi i mieszkańcami,
- aktywnie współtworzy inne polityki publiczne, będąc źródłem innowacji w edukacji, ekologii, zdrowiu i rozwoju lokalnym.

Wizja ta zakłada, że do 2035 roku kultura w regionie:

- rozwija się w sposób zrównoważony i odpowiedzialny społecznie,
- promuje uczestnictwo, współtworzenie i dialog,
- staje się fundamentem społecznej integracji,
- odpowiada na wyzwania współczesności – demograficzne, klimatyczne, technologiczne – nie tracąc przy tym zakorzenienia w dziedzictwie regionu.

Województwo Śląskie będzie miejscem, w którym każdy ma prawo do kultury i każdy może kulturę współtworzyć – niezależnie od tego, kim jest i skąd pochodzi.

## X Cele i kierunki działań

Cele, priorytety i kierunki działań, które mają przełożyć strategiczną wizję rozwoju kultury w regionie na rzeczywiste działania wdrożeniowe obejmują pięć kluczowych obszarów: edukację, twórczość, dziedzictwo, uczestnictwo oraz relację kultury z innymi politykami publicznymi. Cele i proponowane kierunki działań są odpowiedzią na zdiagnozowane potrzeby i wyzwania sektora kultury – od wzmacniania lokalnej tożsamości, przez rozwój kompetencji kulturowych, po wspieranie współpracy i innowacji. Całość tworzy ramę dla skoordynowanych działań, które mają wzmacniać potencjał kultury. Wojewódzkie instytucje kultury organizowane i współprowadzone przez Samorząd Województwa Śląskiego pełnią rolę instytucji wiodących i punkt odniesienia we wdrażaniu polityki rozwoju kultury regionu. Ich działalność ma charakter inkluzyjny i integrujący, co oznacza, że są nie tylko bezpośrednimi realizatorami działań strategicznych, ale również ośrodkami wiedzy, kompetencji i współpracy, wokół których mogą się skupiać działania mniejszych instytucji, organizacji pozarządowych i środowisk twórczych. Instytucje te, ze względu na zasięg, zasoby i znaczenie, pełnią również funkcję opiniotwórczą w środowisku kultury – współkształtują standardy jakościowe, wspierają refleksję nad rolą kultury we współczesnym społeczeństwie oraz inicjują kierunki rozwoju zgodne z celami regionalnej polityki kulturalnej. Ich doświadczenie i programowa aktywność stanowią istotne zaplecze wdrożeniowe dokumentu i punkt odniesienia dla pozostałych aktorów sektora.

Załącznikiem do dokumentu *Regionalna Polityka Rozwoju Kultury Województwa Śląskiego do 2035 roku* jest zestaw przedsięwzięć infrastrukturalnych zaproponowanych przez instytucje kultury, dla których organizatorem lub współorganizatorem jest Województwo Śląskie, oraz przedsięwzięć infrastrukturalnych, które mogą mieć znaczenie dla realizacji *Regionalnej Polityki Rozwoju Kultury Województwa Śląskiego do 2035 roku*. Zestawienie jest efektem badania opinii dyrektorów tych instytucji kultury, zrealizowanego w 2025 roku.

### 1. Edukacja

#### Cel 1.1

Wzmocnienie kompetencji kulturowych mieszkańców regionu poprzez rozwój edukacji kulturalnej i regionalnej.

*Kultura jako przestrzeń uczenia się przez całe życie.*

Kierunki działań:

- Rozwój zróżnicowanej oferty edukacyjnej w instytucjach kultury.
- Promowanie edukacji kulturowej w systemie szkolnym i pozaszkolnym.
- Współpraca międzysektorowa: edukacji i przestrzeni pozaedukacyjnej.
- Inwestowanie w kompetencje edukatorów i edukatorek kultury.

Ce

I 1.2

Wzmacnianie tożsamości lokalnej i regionalnej poprzez działania edukacyjne.

*Edukacja jako narzędzie wzmacniania przynależności i odpowiedzialności.*

Kierunki działań:

- Wspieranie programów edukacji regionalnej, ekologicznej i obywatelskiej.
- Organizacja wydarzeń, konkursów i działań związanych z historią lokalną.
- Tworzenie materiałów dydaktycznych opartych na zasobach regionu.
- Budowanie mostów między pokoleniami poprzez działania międzypokoleniowe.

## 2. Twórczość

Cel 2.1

Wspieranie warunków dla rozwoju twórców i twórczyń oraz aktywizacji potencjału kreatywnego regionu.

*Region jako przestrzeń do działania, eksperymentu i rozwoju artystycznego.*

Kierunki działań:

- Programy stypendialne i rezydencyjne dla artystów.
- Zapewnienie przestrzeni do pracy twórczej.
- Rozwój lokalnych mikrograntów dla twórczości i innowacji kulturalnej.
- Promowanie różnorodnych form ekspresji i eksperymentu artystycznego.

Cel 2.2

Wzmocnienie ekosystemu kultury poprzez sieciowanie, współpracę i profesjonalizację sektora.

*Twórczość jako wspólnota praktyki, a nie samotna wyspa.*

Kierunki działań:

- Budowanie sieci współpracy pomiędzy twórcami, instytucjami i NGO.
- Wsparcie dla inicjatyw branżowych i środowiskowych.
- Rozwój oferty szkoleniowej i doradczej dla ludzi kultury.
- Promowanie modeli partnerskich w realizacji projektów.

### 3. Dziedzictwo

Cel 3.1

Zachowanie i twórcze interpretowanie dziedzictwa materialnego i niematerialnego regionu.

*Dziedzictwo jako żywy zasób społeczny.*

Kierunki działań:

- Ochrona, digitalizacja i udostępnianie zasobów dziedzictwa.
- Włączanie społeczności lokalnych w działania wokół dziedzictwa.
- Nowoczesne formy narracji o dziedzictwie.
- Promocja dziedzictwa w działaniach edukacyjnych i turystycznych.

Cel 3.2

Upowszechnienie różnorodnych perspektyw w opowiadaniu o regionie.

*Tożsamość regionalna jako wielogłos.*

Kierunki działań:

- Wsparcie dla inicjatyw pokazujących mniej znane lub nieoczywiste historie regionu.
- Promowanie wielokulturowości i historii mniejszości, etnolektów.
- Tworzenie przestrzeni do opowiadania historii przez mieszkańców (np. archiwa społeczne).
- Partnerstwa z badaczami, artystami i organizacjami społecznymi.

### 4. Uczestnictwo

Cel 4.1

Zwiększenie dostępności kultury i rozwój partycypacyjnych form uczestnictwa.

*Kultura jako przestrzeń dla każdego – niezależnie od miejsca zamieszkania, wieku czy sytuacji społecznej.*

Kierunki działań:

- Rozwój mikrograntów i wsparcia dla inicjatyw oddolnych.
- Kultura w terenie – mobilne działania instytucji, wydarzenia w małych miejscowościach.
- Likwidacja barier dostępności (architektonicznych, ekonomicznych, cyfrowych).
- Rozwój oferty dostosowanej do różnych grup odbiorców (ze szczególnym uwzględnieniem osób z niepełnosprawnościami, seniorów, młodzieży, migrantów).

Cel 4.2

Wzmocnienie roli kultury jako narzędzia integracji i spójności społecznej.

*Kultura jako przestrzeń relacji, dialogu i budowania wspólnoty.*

Kierunki działań:

- Projekty wspierające integrację społeczną przez działania kulturalne.
- Partnerstwa międzykulturowe i międzypokoleniowe.
- Kultura jako narzędzie budowania więzi lokalnych i tożsamości wspólnotowej.
- Wydarzenia wspólnotowe i procesy twórcze oparte na współdziałaniu.

## 5. Cel przekrojowy – kultura a rozwój

Cel 5.1

Integracja kultury z innymi obszarami polityk publicznych (edukacja, środowisko, zdrowie, demografia, rozwój terytorialny).

*Kultura jako czynnik zrównoważonego i odpowiedzialnego społecznie rozwoju regionu.*

Kierunki działań:

- Wspólne inicjatywy kulturalno-klimatyczne, edukacyjne, zdrowotne.
- Uwzględnienie kultury w dokumentach strategicznych i planistycznych regionu.
- Rozwijanie międzysektorowych projektów z udziałem sektora kultury i jego potencjału społecznego, edukacyjnego i tożsamościowego.

## XI Monitoring

Realizacja *Regionalnej Polityki Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim do 2035 roku* wymaga systematycznego monitorowania, pozwalającego na ocenę skuteczności działań oraz ich adekwatności wobec zmieniających się warunków społecznych, kulturowych

i gospodarczych. W dokumencie przyjęto zestaw wskaźników ilościowych (m.in. GUS, BDL), które umożliwią analizę procesów zachodzących w obszarach edukacji, twórczości, dziedzictwa, uczestnictwa i współpracy międzysektorowej. Uzupełniając, źródłem danych będą także sprawozdania merytoryczne i finansowe instytucji kultury funkcjonujących w regionie, co pozwoli na bieżące śledzenie realizowanych działań oraz alokacji zasobów. Oprócz wykorzystania danych pochodzących ze źródeł statystycznych, monitoring może być uzupełniany o jakościowe badania społeczne prowadzone samodzielnie lub we współpracy z partnerami – w tym badania terenowe, wywiady pogłębione, grupy fokusowe czy analizy narracyjne – służące pogłębieniu wiedzy o zmianach kulturowych i społecznych zachodzących w regionie.

„Tabela wskaźników monitorujących realizację *Regionalnej Polityki Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim do 2035 roku*”

Obszar	Nazwa wskaźnika	Typ informacji	Wartość bazowa Rok 2023	Źródło	Pożądany trend
1. Edukacja	Liczba kursów zorganizowanych przez centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	Szt.	348	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba absolwentów kursów zorganizowanych przez centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice	Osoba	6299	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba bibliotek publicznych	Szt.	746	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba czytelników bibliotek publicznych	Osoba	645341	GUS BDL	↑

1. Edukacja	Liczba wypożyczeń księgozbioru w bibliotekach publicznych	Szt.	12746586	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba bibliotek naukowych	Szt.	102	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba czytelników bibliotek naukowych	Szt.	64491	GUS BDL	↑

Obszar	Nazwa wskaźnika	Typ informacji	Wartość bazowa Rok 2023	Źródło	Pożądaný trend
1. Edukacja	Liczba wypożyczeń księgozbioru w bibliotekach naukowych	Szt.	728574	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba członków kół, klubów i sekcji w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach	Osoba	56085	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Młodzież szkolna w zorganizowanych grupach zwiedzająca muzea	Osoba	183223	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba instruktorów i animatorów w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach	Osoba	597	GUS BDL	↑

1. Edukacja	Liczba studentów uczelni nadzorowanych przez ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	Osoba	1400	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba absolwentów uczelni nadzorowanych przez ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego	Osoba	426	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba absolwentów liceów sztuk plastycznych	Osoba	290	GUS BDL	↑
1. Edukacja	Liczba absolwentów szkół muzycznych I stopnia	Osoba	371	GUS BDL	↑

Obszar	Nazwa wskaźnika	Typ informacji	Wartość bazowa Rok 2023	Źródło	Pożądaný trend
1. Edukacja	Liczba absolwentów szkół muzycznych II stopnia	Osoba	97	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba teatrów i instytucji muzycznych	Szt.	20	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba przedstawień i koncertów w teatrach i instytucjach muzycznych	Szt.	5009	GUS BDL	↑

2. Twórczość	Liczba przedsiębiorstw estradowych	Szt.	5	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba przedstawień i koncertów w przedsiębiorstwach estradowych	Szt.	548	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba galerii sztuki	Szt.	35	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba wystaw w galeriach sztuki	Szt.	405	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba ekspozycji w galeriach sztuki	Szt.	430	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba kin stałych	Szt.	53	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba seansów filmowych w kinach ogółem	Szt.	341 274	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba grup artystycznych działających w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach	Szt.	1568	GUS BDL	↑
2. Twórczość	Liczba członków grup artystycznych	Osoba	28938	GUS BDL	↑

Obszar	Nazwa wskaźnika	Typ informacji	Wartość bazowa Rok 2023	Źródło	Pożądany trend
	działających w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach				
3. Dziedzictwo	Liczba muzeów	Szt.	79	GUS BDL	↑
3. Dziedzictwo	Liczba wystaw organizowanych przez muzea	Szt.	415	GUS BDL	↑
3. Dziedzictwo	Liczba parków kulturowych	Szt.	4	GUS BDL	↑
3. Dziedzictwo	Liczba szlaków kulturowych	Szt.	4	GUS BDL	↑
3. Dziedzictwo	Liczba obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomych	Szt.	5016	GUS BDL	↑
3. Dziedzictwo	Liczba obiektów wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków ruchomych	Szt.	7991	GUS BDL	↑
4. Uczestnictwo	Liczba imprez kulturalnych organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	Szt.	27 952	GUS BDL	↑
4. Uczestnictwo	Liczba uczestników imprez kulturalnych organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice	Osoba	3992524	GUS BDL	↑

4. Uczestnictwo	Liczba widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych	Osoba	1 221 601	GUS BDL	↑
-----------------	--	-------	-----------	---------	---

Obszar	Nazwa wskaźnika	Typ informacji	Wartość bazowa Rok 2023	Źródło	Pożądany trend
4. Uczestnictwo	Liczba widzów i słuchaczy w przedsiębiorstwach estradowych	Osoba	175126	GUS BDL	↑
4. Uczestnictwo	Liczba zwiedzających muzea	Osoba	1869552	GUS BDL	↑
4. Uczestnictwo	Liczba widzów w kinach	Osoba	6355725	GUS BDL	↑
4. Uczestnictwo	Liczba zwiedzających galerie sztuki	Osoba	341 414	GUS BDL	↑
4. Uczestnictwo	Liczba imprez masowych	Szt.	907	GUS BDL	↑
4. Uczestnictwo	Liczba uczestników imprez masowych artystycznorozrywkowych	Osoba	1 457 486	GUS BDL	↑
5. Cel przekrojowy – kultura a rozwój	Wydatki na kulturę samorządu Województwa Śląskiego	zł	313 821 686,33	GUS BDL	↑

5. Cel przekrojowy - kultura a rozwój	Wydatki na kulturę gmin łącznie z miastami na prawach powiatu	zł	1 010 875 505,74	GUS BDL	↑
--	---	----	---------------------	---------	---

5. Cel przekrojowy - kultura a rozwój	Wydatki na kulturę powiatów	zł	18 605 457,01	GUS BDL	↑
5. Cel przekrojowy - kultura a rozwój	Liczba domów kultury	Szt.	83	GUS BDL	↑
5. Cel przekrojowy - kultura a rozwój	Liczba centrów kultury	Szt.	45	GUS BDL	↑
5. Cel przekrojowy - kultura a rozwój	Liczba ośrodków kultury	Szt.	125	GUS BDL	↑
5. Cel przekrojowy - kultura a rozwój	Liczba klubów	Szt.	51	GUS BDL	↑
Obszar	Nazwa wskaźnika	Typ informacji	Wartość bazowa Rok 2023	Źródło	Pożądaný trend
5. Cel przekrojowy - kultura a rozwój	Liczba świetlic	Szt.	35	GUS BDL	↑
5. Cel przekrojowy - kultura a rozwój	Liczba organizacji pozarządowych	Tys. szt.	8,7 (za 2022)	GUS BDL	↑

5. Cel przekrojowy – kultura a rozwój	Liczba uczestników zajęć prowadzonych przez teatry i instytucje muzyczne, muzea oraz centra kultury, domy kultury, ośrodki kultury, kluby i świetlice na 1000 ludności	Osoba	60	GUS BDL	↑
5. Cel przekrojowy – kultura a rozwój	Liczba pracowni specjalistycznych w centrach, domach i ośrodkach kultury, klubach i świetlicach	Szt.	750	GUS BDL	↑

## XII System finansowania i wdrożenia

*Polityka rozwoju kultury w województwie śląskim do 2035 roku* stanowi rozwinięcie i dookreślenie zamierzeń Województwa Śląskiego wyznaczonych w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie*. Dokument ten jest częścią systemu planowania strategicznego w regionie i określa cele oraz zadania regionu i podmiotów współpracujących w obszarze kultury. Samorząd regionalny posiada ograniczone kompetencje w zakresie polityki kulturalnej, dlatego realizacja założeń dokumentu *Polityka rozwoju kultury w województwie śląskim do 2035 roku* wymaga współpracy z administracją rządową, jednostkami samorządu lokalnego i ich związkami, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi, przedstawicielami sektora kreatywnego oraz innymi podmiotami zaangażowanymi w rozwój kultury.

Do głównych obszarów aktywności samorządu województwa w zakresie realizacji niniejszej *Polityki rozwoju kultury w województwie śląskim do 2035* należą:

- ★ realizacja przedsięwzięć w obszarze kultury, samodzielnie lub w partnerstwie,
- ★ kierowanie środków, w tym środków UE, na realizację działań związanych z rozwojem kultury,
- ★ nawiązywanie porozumień z innymi podmiotami lub ułatwianie ich nawiązywania między podmiotami zaangażowanymi w działalność kulturalną,
- ★ promocja działań kulturalnych w regionie.

Samorząd województwa śląskiego w trakcie realizacji niniejszej *Polityki rozwoju kultury w województwie śląskim do 2035 roku* kierować się będzie zasadami określonymi w *Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie*, tj.:

- ★ partnerstwa i współpracy,
- ★ subsydiarności,
- ★ zintegrowanego podejścia terytorialnego,
- ★ koncentracji terytorialnej i tematycznej,
- ★ intensywności wsparcia,
- ★ spójności,
- ★ podejmowania decyzji w oparciu o dowody,
- ★ elastyczności,
- ★ warunkowości,
- ★ zrównoważonego rozwoju,
- ★ zrównoważonego inwestowania,
- ★ przezorności (ostrożności),
- ★ prewencji (zapobiegania),
- ★ korzystnego bilansu transformacji.

Działania wynikające z *Polityki rozwoju kultury w województwie śląskim do 2035 roku* mogą być finansowane m.in. z:

- ★ środków własnych jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego,
- ★ środków pochodzących z budżetu państwa,
- ★ środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej (m.in. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny+, Fundusz Spójności, Mechanizm Sprawiedliwej Transformacji oraz inne inicjatywy KE związane z kulturą),
- ★ innych źródeł zagranicznych (m.in. Norweski Mechanizm Finansowy, Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego),
- ★ funduszy pochodzących z międzynarodowych instytucji takich jak np. Europejski Bank Inwestycyjny, Bank Światowy,

- ★ funduszy prywatnych.

Kluczowymi partnerami dla województwa śląskiego w ramach realizacji *Polityki rozwoju kultury w województwie śląskim do 2035 roku* będą:

- ★ instytucje kultury województwa śląskiego,
- ★ inne publiczne instytucje kultury działające na terenie województwa śląskiego,
- ★ organizacje pozarządowe, środowiska twórcze.

## Spis treści

I Wprowadzenie.....	2
II Uwarunkowania zewnętrzne.....	2
1. Polityka kulturalna w Unii Europejskiej.....	2
2. Polityka kulturalna w Polsce.....	3
III Uwarunkowania wewnętrzne.....	5
1. Kluczowa rola kultury.....	5
2. Kierunki rozwoju sektora kultury.....	5
3. Uwarunkowania rozwoju kultury.....	5
4. Rekomendacje dla sektora kultury.....	6
IV Diagnoza społeczna.....	10
1. Region.....	10
2. Demografia.....	11
3. Edukacja.....	11
4. Szkolnictwo wyższe.....	12
5. Kultura.....	13
6. Czas wolny i turystyka kulturowa.....	14
V Ocena potencjału kulturotwórczego regionu.....	15
1. Struktura osadnicza i potencjał kulturowy województwa śląskiego.....	15

2. Mieszkańcy i przemiany społeczne a rola kultury.....	16
a) Mieszkańcy.....	16
b) Mobilny kapitał społeczny.....	16
c) Nowi mieszkańcy z doświadczeniem migracyjnym.....	16
3. Instytucje kultury, których organizatorem lub współprowadzącym jest.....	17
Samorząd Województwa Śląskiego.....	17
4. Samorządowe instytucje kultury.....	18
5. Struktura środowisk kultury w województwie śląskim i interesariusze polityki kulturalnej.....	19
a) Społeczności lokalne i animacja kultury.....	19
b) Środowiska kultury.....	19
c) Animatorzy kultury.....	20
d) Organizacje pozarządowe.....	20
e) Kolekcjonerzy, pasjonaci, ruch „profesjonalnych amatorów”.....	20
f) Środowiska twórcze.....	21
g) Twórcy indywidualni.....	21
h) Amatorski ruch teatralny.....	21
i) Ruch śpiewaczy.....	22
6. Czytelnictwo.....	22
7. Dziedzictwo kulturowe: ochrona, interpretacja, cyfryzacja.....	23
a) Dziedzictwo kulturowe regionu.....	23
b) Infrastruktura i przestrzeń.....	24
c) Parki kulturowe.....	25
d) Digitalizacja.....	25
	60

VI Regionalny system kultury.....	26
1. Instytucje kultury i organizacje pozarządowe.....	26
2. Współpraca międzynarodowa.....	26
3. Dostępność kultury.....	26
4. Kultura niezależna, offowa i alternatywna.....	27
5. Finansowanie kultury.....	27
6. Marki kulturalne.....	28
7. Ekologia w kulturze.....	28
8. Funkcje edukacji regionalnej w kontekście zróżnicowanego kulturowo regionu.....	28
VII Analiza SWOT.....	29
IX Wizja rozwoju kultury w województwie śląskim.....	37
X Cele i kierunki działań.....	46
1. Edukacja.....	46
2. Twórczość.....	47
3. Dziedzictwo.....	48
4. Uczestnictwo.....	48
5. Cel przekrojowy – kultura a rozwój.....	49
XI Monitoring.....	49
XII System finansowania i wdrożenia.....	57